

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
a
Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Trávení volného času mládeže

Autor práce: Božena Buřičová
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.
Studijní obor: Sociální pedagogika
Specializace: Výchovná a vzdělávací praxe
Rok odevzdání: 2012

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci na téma „ Trávení volného času mládeže ” vypracovala samostatně a použila jsem pramenů a zdrojů, které cituji a uvádím v seznamu použité literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Božena Buřičová

Dobříš, 30. března 2012

Poděkování

Děkuji vedoucímu Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení bakalářské práce, své rodině a přátelům za podporu.

Božena Buřičová

Dobříš, 30. března 2012

ABSTRAKT

Klíčová slova: volný čas, výchova, rodiče, děti, mládež, škola, volnočasové aktivity.

Bakalářská práce na téma „ *Trávení volného času mládeže* ” se zaměřuje na problematiku trávení volného času dnešní mladé generace.

V teoretické části jsou zmíněny otázky výchovy ve volném čase a pro volný čas a obecná terminologie vážící se k této problematice. Jsou zde rozpracovány pohledy na vazbu volného času s harmonickým rozvojem dítěte, kde by základem dobře tráveného času měla vždy být rodina, ze které si dítě přebírá vzory. Dalšími vlivy, které jsou zde zpracovány jsou důležitost volnočasových zařízení a pedagogů, kteří se volným časem dětí a mládeže zabývají. Poslední kapitola se věnuje problémovým otázkám využívání volného času, kde nekvalitní prožívání může mít negativní dopad na mladou generaci.

Praktická část je zaměřena na výzkumné šetření vypracované pomocí dotazníku, kde je provedena analýza forem a způsobů trávení volného času. Cílem výzkumné části je vystihnout potenciální vývojové trendy v této oblasti u mládeže ve věku 13, 15, 17 a 19 let.

ABSTRACT

Keywords: leisure-time, education, parents, children, youth, school, leisure-time activities.

Bachelor thesis called „ Youth Leisure-time “ focuses on these days young generation leisure-time problems. The topics of education in leisure-time and the upbringing for leisure-time and general terminology connected to this themes are mentioned in theoretical part of this thesis. Various ways of kid’s harmonic prgression in connection with their leisure-time activities are developed here. Family should always be a base of properly spent leisure-time and the place where the children can take their behavioral models from. Importace of leisure-time institutions and teachers dealing with young people’s leisure-time is also worked up in this part. The last chapter contains problematic issues of negative leisure-time experiences that can affect the young generation in a negative way.

The practical part is focused on research survey made by means of questionnaire in which analysis of forms and methods of leisure-time are elaborated. A target of practical part is to put our finger on evolutionary trends in this sphere speaking about 13, 15, 17 and 19 year old teenagers.

OBSAH

ÚVOD	8 - 9
1 Volný čas	10
1.1 Pojem „ volný čas ”	10 - 11
1.2 Různé pohledy na volný čas	11 - 14
1.3 Formy volnočasových aktivit	14 - 15
2 Volnočasová zařízení a aktivity	16
2.1 Historie volnočasových zařízení a aktivit	16 - 17
2.2 Význam volnočasových zařízení	17 - 18
2.3 Funkce volnočasových zařízení	18 - 20
2.4 Typy organizací zajišťující volnočasové aktivity	20 - 23
3 Vliv rodiny na trávení volného času	24
3.1 Rodina	24 - 25
3.2 Funkce rodiny	25 - 26
3.3 Typy rodin	26 - 27
4 Vliv životního stylu na trávení volného času	28
4.1 Životní styl	28
4.2 Znaký životního stylu	29
4.3 Faktory podporující utváření životního stylu	30 - 31
4.4 Cíle psychohygieny	31 - 32
5 Pedagogika volného času - výchova pro život	33
5.1 Pedagogika volného času	33 - 34
5.2 Historie pedagogiky volného času	34 - 36
5.3 Pedagog volného času	36 - 37

5.4 Pedagogika zážitku	38
6 Problémové otázky využívání volného času	39 - 41
6.1 Vandalismus	41 - 42
6.2 Kriminalita a delikvence	42
6.3 Alkoholismus	42 - 43
6.4 Drogová závislost	43 - 44
6.5 Patologické hráčství – gambling	45
6.6 Záškoláctví	46
6.7 Šikana	47
7 Výzkumná část	48
7.1 Cíl výzkumné práce, metody sběru dat.....	48 - 50
7.2 Realizace výzkumného šetření	50 - 51
7.3 Výzkumné předpoklady	51
7.4 Výsledky výzkumného šetření a jejich analýza	52 - 71
7.5 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuse k výzkumným předpokladům.....	71 - 72
Závěr.....	73 - 74
Seznam tabulek.....	75
Seznam grafů.....	76
Seznam zkratk.....	77
Seznam použité literatury.....	78 - 80
Ostatní zdroje.....	81
Přílohy.....	82

ÚVOD

Bakalářská práce zpracovává problematiku volného času mládeže. Toto téma jsem si vybrala proto, protože se domnívám, že se dnešní mládež chová při trávení svého volného času spíše pasivně a rodiče tomuto problému nevěnují patřičnou pozornost. Kvalita trávení volného času dětí a mládeže nabývá ve společnosti stále většího významu, více se o volný čas dětí zajímáme, více jej zkoumáme a snažíme se volnočasové aktivity našich dětí koordinovat. Toto téma se tak stává předmětem úvah pedagogů, psychologů, sociologů, filozofů a někdy i rodičů. I já bych se v této práci chtěla tomuto tématu věnovat. Důvod je jednoduchý. Domnívám se, že volnočasové aktivity dnešních dětí a mládeže se ubírají pouze jedním směrem. Nekvalitní prožívání volného času má za následek požívání alkoholu, drog, hraní automatů, počítačových her, či nadměrné bezpředmětné vysedávání u televizorů. Nevhodné formy trávení volného času bývají spojovány s rozvojem rizikových forem chování. Mým cílem je zjistit, jestli opravdu většinu mladých lidí uspokojují tyto aktivity nebo se najdou i takoví, pro které je například sport životem. Za základní problém považuji dnešní postmoderní konzumní společnost. Vše je relativní, žijeme v dostatku, problém je však v tom, že máme stále méně času, žijeme hektickým životním tempem a chceme - li být úspěšní v práci, nutně to musí být na úkor něčeho jiného, obvykle rodiny. U některých dětí plyne kvalita jejich volného času z přístupu rodičů, kteří na své děti nemají čas, nevěnují se jim a nevěnují tak pozornost ani jejich volnočasovým aktivitám. Naopak někteří rodiče, kteří jsou až moc důslední, nakonec děti od jakýchkoliv zájmů odradí. Ve své práci jsem se zaměřila na rodinu, která by měla být pro dítě základem dobře tráveného času. Děti jsou obrazem svých rodičů a přebírají tak jejich životní styl. Dospělí lidé si svůj volný čas dokáží koordinovat sami, sami se rozhodují co a kdy budou dělat, ale u dětí a u mládeže je žádoucí pedagogické ovlivňování a to zejména z výchovných důvodů. Děti nemají dostatek zkušeností a neumí se orientovat v oblastech zájmových činností, proto by se mělo s výchovou k volnému času začít již od nejtělejšího věku. Měli bychom být dětem nápomocni ve výběru volnočasových aktivit a neponechávat výběr pouze na dětech. Nevhodně trávený volný čas by se mohl stát zdrojem velmi vážného ohrožení, jako například agresivita, šikana, krádeže,

závislost na alkoholu nebo jiných návykových látkách. Volný čas by měl především sloužit k odpočinku. Tato doba je nutná k obnově sil, proto stejně jako jídlo či spánek je i odpočinek pro dnešní fungování člověka nezbytný.

V praktické části se na základě analýzy forem a způsobů trávení volného času u mládeže ve věku 13, 15, 17 a 19 let pokusím vystihnout potencionální vývojové trendy v této oblasti.

1. VOLNÝ ČAS

1.1 Pojem „ volný čas ”

Toto téma je v současné době stále víc a více diskutovaným problémem. Volný čas, co si pod těmito dvěma slovy představit? Snad čas nicnedělání? Nebo čas, který nám zbývá po splnění všech povinností? Každý z nás bude mít odlišný názor, takže i pohled na volný čas bude rozdílný. Záleží na každém z nás, jak a čemu se budeme ve volném čase věnovat, ale měli bychom mít na paměti, že aktivity které ve volném čase děláme by na nás měly působit pozitivně a dopřávat nám pocity štěstí, radosti a spokojenosti. Volný čas má pro jedince velký význam. Pomáhá k obnově sil, které ztrácíme při povinných pracovních činnostech. Je to časový prostor, který nám umožňuje svobodnou volbu činností (Veselá, 1997, s. 5).

Pro naši práci považujeme za zásadní vymezení pojmu volný čas, které přináší B. Hofbauer. Autor chápe volný čas jako: „ *čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život. Někdy se vymezuje jako čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností* ” (Hofbauer, 2004, s. 13).

Volný čas lze také chápat jako opak nutné práce a povinností. Činnosti, které si vybíráme svobodně, děláme dobrovolně a rádi. Tyto činnosti by nám měly přinášet radost a uvolnění. Pávková (1999) při charakteristice těchto činností zdůrazňuje především odpočinek, rekreaci, zájmové činnosti, zábavu, ale i dobrovolné vzdělávání (Pávková, 1999, s. 15).

Už i J. A. Komenský se zabýval volným časem a rozdělil ho tak rovným dílem mezi práci, spánek a aktivní odpočinek, který pojal jako vzdělávání (Spousta et al.; 1994, s.13).

Volný čas nám umožňuje, abychom svůj život žili radostněji, mnohostranněji, kulturněji. Volný čas tak plní funkci odpočinku, zábavy a sebevzdělávání (Veselá, 1997, s. 7).

Volný čas je důležitou součástí našeho života. Dospělí si aktivity ve volném čase koordinují sami, ale děti nemají mnoho zkušeností, jak s volným časem naložit. Měli bychom jim být v tomto směru nápomocni, vždyť jsou naši budoucností, neměli bychom k nim být lhostejní. Je to těžké, protože dříve většina rodičů pracovala v místě svého bydliště nebo v blízkém okolí, čímž ušetřili mnoho času na dojíždění a ten mohli následně věnovat svým dětem. Bohužel dnešní vysoké nároky zaměstnavatelů a posun pracovní doby, vedou k tomu, že rodiče na své děti nemají čas. Tento deficit se snaží vykompenzovat alespoň učitelé, kteří se snaží motivovat děti které jsou jim svěřeny tak, aby svůj volný čas zcela nepromarnily. Učí děti, jak správně svůj volný čas vyplnit, motivují je k volnočasovým aktivitám, jsou jim rádcí, pomocníky a kamarády. Ze své praxe vím, že je velice těžké dnešní mládež upoutat, protože jejich prvotním zájmem je dnes mobilní telefon a internet. Děti nekomunikují, píšou si pouze ve zkratkách, klesá jejich slovní zásoba. Podoba tištěného slova se tak vytrácí do ztracena. Ale jenom učitelé na vše nestačí, stále platí, že základem pro dobře strávený volný čas je rodina. Děti jsou obrazem svých rodičů, napodobují je, ve značné míře přebírají jejich životní styl a tedy i způsob trávení volného času. Svou důležitost ve vztahu k volnému času v rodině má i to, o jaký typ rodiny se jedná, věk rodičů a sourozenců, počet dětí v rodině, styl rodinné výchovy, zájmy rodičů a také to, jaké finanční prostředky jsou rodiče ochotni vynakládat na trávení volného času svých dětí.

1.2 Různé pohledy na volný čas

Na problematiku volného času se můžeme dívat z několika různých pohledů. Pávková (1999) uvádí ve své knize *Pedagogika volného času* pět pohledů na volný čas: pedagogický a psychologický; zdravotně – hygienický; sociologický a sociálně – psychologický; ekonomický; politický.

Pedagogické a psychologické hledisko

„ Pedagogické ovlivňování volného času by mělo podporovat aktivitu dětí a mládeže, poskytovat prostor pro jejich spontaneitu, uspokojovat potřeby nových dojmů, seberealizace, sociálních kontaktů, kladné citové odezvy, ale i poskytovat pocit bezpečí a jistoty ” (Pávková, 1999, s. 20).

Pokud jsou volnočasové činnosti konané vhodným pedagogickým způsobem poskytují rozvoj všech stránek osobnosti. Musíme však brát v úvahu věkové a individuální zvláštnosti jedince.

Zdravotně - hygienické hledisko

Zdravotně - hygienické hledisko sleduje působení využívání volného času na zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Důležitost je kladena na správné uspořádání režimu dne, respektování křivky výkonnosti jedince, hygienu prostředí, sociální vztahy, hygienu duševního života. Lze říci, že správné využívání volného času má pozitivní vliv na náš zdravotní stav.

Sociologické a sociálně - psychologické hledisko

Je zcela zřejmé, že na trávení volného času dětí má vliv prostředí, ve kterém vyrůstají. Silný vliv má rodina a rodinné prostředí. Rodiče mohou na své děti působit pozitivně, ale i negativně. Rodina vyznačující se nezájmem o to, jak dítě tráví svůj volný čas, neplní dobře svou výchovnou funkci. V takto vychovávané rodině dítě opakovaně zažívá pocity nezájmu a možnost vlastní seberealizace pak nalézá v sociálně závadném prostředí. Jedním z významných sociálních vlivů jsou hromadné sdělovací prostředky, zejména televize a internet.

Ekonomické hledisko

Z tohoto pohledu je důležité kolik finančních prostředků je společnost ochotna do volného času investovat. Objem těchto vynaložených prostředků svědčí o úrovni celé společnosti a ovlivňuje budoucnost každého z nás. V ekonomicky rozvinutých zemích

tvoří průmysl volného času dobře prosperující odvětví, které však bohužel často zapomíná na vzdělávání a celkový rozvoj osobnosti.

Politické hledisko

Stát svými orgány zasahuje do volného času obyvatelstva. Prostřednictvím svých orgánů vytváří systém školské politiky. Státní zainteresovanost spočívá především v pomoci organizacím, sdružením a spolkům pracujících s dětmi a mládeží a na přípravě profesionálních i dobrovolných pedagogů pro tuto činnost. V žádném případě by však stát neměl narušovat základní specifika volného času dětí a mládeže (Pávková, 1999, s. 17 - 20).

Hofbauer (2004) ve své knize *Děti, mládež a volný čas*, dělí politické hledisko do třech modelů:

model živelnosti a nezájmu státu: volný čas dětí a mládeže ponechává především na rodině, různých spolcích a sdruženích, na církvi;

model utopického optimismu: cíle a postupy volnočasových aktivit jsou koncepčně dány, den je rozdělen na 8 hodin práce, 8 hodin spánku a 8 hodin volného času;

model reálně optimistický: jde o nejmladší model, který se snaží řešit nedostatky volnočasových aktivit z předchozích modelů, velký důraz je kladen na dobrovolnost a na to, že je třeba na každého jedince pohlížet zvlášť (Hofbauer, 2004, s. 140 – 143).

V. Spousta (1994) v knize *Teoretické základy výchovy ve volném čase* analyzuje volný čas podle třech kritérií. Všímá si:

rozsahu volného času, který je dán povinnostmi jedince;

náplně volného času, která je subjektivní;

struktury volného času, kterou prezentuje jako střídání povinností, odpočinku a zábavy (Spousta, 1994, s. 33 - 34).

Vážanský (1995) v *Základech pedagogiky volného času* uvádí dva hlavní směry v chápání volného času:

negativní - volný čas je doba, která nám zbývá po pracovní době, po úkolech v domácnosti, po uspokojení základních fyziologických potřeb;

pozitivní - volný čas je doba kterou můžeme svobodně disponovat (Vážanský, 1995, s. 23 - 24).

Dále Vážanský (1995) zmiňuje výzkum H. W. Opachowského (1987), který se soustředil na požadavky společnosti ve sféře volného času a shrnul je do osmi potřeb:

- potřeba rekreace;
- potřeba poznání;
- potřeba klidu a pohody;
- potřeba komunikace;
- kolektivního vztahu;
- potřeba angažovanosti;
- potřeba kreativního rozvoje.

Všechny tyto potřeby lze vnímat jako „ *cilové funkce volného času* ” (Vážanský, 1995, s. 30 - 31).

Pokud všechny tyto pohledy shrneme, dostane se nám poznatku, že aktivity ve volném čase, bychom si měli vybírat dobrovolně, měly by nám být prospěšné, jak po stránce zdravotní, tak i psychické. Není k tomu zapotřebí velkých finančních obnosů, ani mnoho času. Někdy postačí maličkost, která nás natolik uspokojí a dodá tolik energie, že s ní vystačíme dlouhý čas.

1.3 Formy volnočasových aktivit

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dělí tyto formy do dvou skupin – aktivní a pasivní využití volného času. Každá z forem má svá specifika, která jsou uvedena v materiálu *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, vydaném v roce 2002.

„ *Současný vývoj aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost, nenáročnost aktivit. Snižuje se frekvence aktivit obecně* ”

(Volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002, s. 6).

Aktivní využívání: u dětí a mládeže lze tyto formy rozdělit do čtyř činností:

1. fyzická aktivita je realizována organizovanou, ale i neorganizovanou sportovní činností;
2. fyzická aktivita spojená s pohybem na čerstvém vzduchu;
3. zájmová činnost - práce ve výtvarných přírodovědeckých, technických, nebo hudebních kroužcích;
4. společenská činnost realizovaná mimo domov.

Pasivní trávení volného času a odpočinku: v tomto směru dominuje sledování televize, současná mládež dává přednost mediálním a virtuálním činnostem, nejčastější aktivitou je činnost spojená s počítačem nebo mobilním telefonem (volný čas a prevence u dětí a mládeže, 2002, s. 11).

2. VOLNOČASOVÁ ZAŘÍZENÍ A INSTITUCIONÁLNÍ FORMY ORGANIZOVÁNÍ VOLNÉHO ČASU

2.1 Historie volnočasových zařízení a aktivit

Co volný čas nabízel v minulosti? Celkově byl člověk více spjat s přírodou, oslavovaly se různé svátky a dodržovaly tradice. Čas soukromý a čas, kterým se lidé profesionálně zabývali, se navzájem prolínal. Jinak trávily volný čas vyšší vrstvy obyvatelstva, jinak obyvatelé z nižších vrstev (Prokešová, 2004, s. 15).

V minulosti společenská elita trávila volný čas v prostorách zámeckých zahrad a parků vybavených sochami a umělými jezírky, v pavilonech a letohrádkách. Později začala města otevírat a zpřístupňovat své hradby, kde vznikaly městské parky. Lidé zde měli možnost odpočívat, věnovat se sportu nebo se jen tak bavit, chodit na vycházky a výlety a osvojovali si tak tyto prostory jako místa svých volnočasových aktivit. Nástup průmyslového kapitalismu měl bohužel na volnočasové aktivity dětí a mládeže nemajetných rodin negativní dopad. Volnočasové aktivity se sice začaly rozvíjet v přirozeném, nikoli však příznivém městském prostředí. Svůj volný čas tak trávily na ulicích nebo náměstích, v prolukách městské zástavby a na volných jinak nevyužívaných prostranstvích. Bohužel taková místa jsou i dnes útočištěm neorganizované mládeže. Nejvyhledávanějším prostorem pro realizaci volnočasových aktivit se stala příroda, která umožňovala nejen krátkodobé oddechové i poznávací činnosti, ale i dlouhodobé pobyty. Osídlené prostory, které jsou přitažlivé historicky nebo umělecky se staly místem jednorázových výletů nebo kulturních akcí (koncerty, divadelní představení, šermířské souboje).

S vývojem společnosti se měnilo i pojetí volného času. Tento vývoj je po 2. světové válce rozdělen do třech etap.

1. etapa: 50. – 60. léta - upřednostňuje se práce, oddech slouží pouze k regeneraci před další prací.

2. etapa: 70. – 80. léta - práce a volný čas jsou na stejné úrovni, ale lidé nechtějí pouze odpočinek a rekreaci, touží i po prožitcích a zábavě.

3. etapa: 90. léta – den je rozdělen na pracovní dobu, na polovolný čas, tzn čas nezbytný na splnění určitých povinností a na volný čas (Němec a kol., 2002, s. 15 - 16).

„ Volný čas je výsledkem dějinného vývoje. Jeho vidění a posuzování poznamenává vždy určité chápání světa a společenské situace, jaká je v dané historické etapě ”

(Němec a kol., 2002, s. 17).

V posledních letech se pro volnočasové aktivity často využívají přirozené prostory denního života, čímž se tyto prostory tzv. volnočasově kultivují. Využívají se především pro pořádání sportovních akcí. Zařízení volného času mají oproti výše popsaným prostorám již předem stanovené výchovné a vzdělávací cíle, strukturu, organizaci a specificky připravené pracovníky. V oblasti svého působení jsou zařízení volného času stabilizujícím činitelem rozvíjejícím osobnost svých návštěvníků a preventivně působí proti důsledkům negativních závislostí, xenofobie a sociálního vylučování (Hofbauer, 2004, s. 79 - 81).

Za zmínku stojí uvést Dr. M. Tyrše a J. Fügnera, kteří se zasloužili o vznik „*sokolského hnutí*” ve 2. polovině 19. století. Toto hnutí bylo mezi prvními, které se věnovalo tělocvičné aktivitě splňující aspekty tělocviku. Poukazovali na to, že tělesná cvičení formují lidské vlastnosti, tělesnou zdatnost a tělesné zdraví. Sokolské hnutí se dobrovolně věnuje sportům, pohybovým aktivitám a kulturní činnosti. V roce 1871 zahajuje svou publikační činnost časopis *Sokol* (Kozáková, 1998, s. 28).

2.2 Význam volnočasových zařízení

Volnočasové aktivity se staly nedílnou součástí všech fází lidského života od dětství přes dospívání a dospělost až po věk seniorský, jichž se účastní příslušníci všech sociálních a zájmových skupin společnosti. Děti se nejprve setkávají s trávením volného času v rodině, kde jsou při využití volného času vedeni dospělými, poté ve škole, kterou povinně navštěvují. Doma i ve škole získávají první pozitivní zkušenosti s trávením volného času, mohou ale narazit i na některá úskalí spojená s trávením svého volna.

Postupně se jim pak nabízejí možnosti vstoupit do různých volnočasových zařízení, kde se jim nabízejí možnosti alternativní volby. V nich mohou realizovat svá přání a vnášet do nich své ambice. Smyslem tohoto procesu by měla být snaha prosazovat pozitivní přístupy a omezovat negativní vlivy. Cílem by měly být nové zdroje poznání, vytváření sociálních vztahů a poznávání sebe sama (Hofbauer, 2004, s. 55 - 57).

Volnočasové aktivity dosáhly v posledních desetiletích velkého rozmachu, obsahují řadu různorodých činností. Své nezastupitelné místo v nich zaujímá pravidelná zájmová činnost (zájmové kroužky, umělecké dílny, sportovní oddíly). Tato činnost podporuje individuální rozvoj jedince, který je spjatý s kolektivem a s jeho veřejně prospěšnou nebo tvůrčí činností a vhodná volnočasová zařízení jsou pro takovou činnost nezbytná (Hofbauer, 2004, s. 72).

Tato zařízení tak umožňují činnost na různých stupních náročnosti. Uspokojují tak nejen základní zájem, ale podporují též děti vysoce nadané, děti, které v některém oboru vědy, umění, či sportu dosahují velmi dobrých výsledků a hodlají se tomuto oboru v budoucnu profesně věnovat (Hofbauer, 2004, s. 89).

2.3 Funkce volnočasových aktivit

Podstatou většiny volnočasových aktivit je hra. Hra je opakem práce, provází nás celým životem od narození až po dospělost. V závislosti na vývoji věku mění svůj charakter, ale podstata zůstává stejná - tvořivost, objevnost, volnost a spontánnost. Hra má velký význam pro všestranný rozvoj osobnosti. Stará zkušenost praví, že kdo si hraje nezlobí.

Hru, učení a práci můžeme považovat za základní druhy lidské činnosti a jako takové nás provázejí celý život. Pokud se zaměříme na hru, každá z vědeckých disciplín má na ni odlišný pohled. Jako metodický prostředek ve výchově a učení využívá hru pedagogika. V psychologii má hra svou důležitost, protože díky aktivitám s ní spojených nám umožňuje opravdu prožívat náš život. Sociologie v ní nachází prostředek k poznávání sociální struktury a hodnot. Ve filosofii mají herní aktivity uklidňující charakter. V základních životních projevech jedince nemá hra v etologii význam, porovnává podobnost herních činností lidí s určitými herními rysy u zvířat.

V sociologii je hra spojená s hraním určitých rolí v našem životě, které naplňují naše očekávání. Hrát určitou roli je jedna ze základních podmínek socializace (Veselá, 1997, s. 10 – 12, Informatorium 3 – 8, č. 2/2011, s. 8 - 11).

Batolecí věk: v tomto období je hra nejpřirozenější činností, spontánnost hry je nejvhodnějším výchovným prostředkem (Veselá, 1997, s. 10).

Předškolní věk: v tomto období se hra stává hlavní činností, rozvíjí vnímání, paměť, pozornost, rozumové schopnosti a obohacuje slovní zásobu. Hra je zrcadlem vývoje dítěte. Nejdříve je hra spojená s pohybem, s přibývajícím věkem volí dítě hry, u kterých může sedět, vydrží u nich delší dobu (časopis MOJE RODINA, 6.ročník, březen 2011, s. 10 - 11).

Mladší školní věk: hra se začíná proměňovat, mění se výběr hraček. Dítě o hře více přemýšlí, hraje si s tím, co má smysl. Výběr hraček se dělí zvlášť na hračky pro chlapce a pro děvčata. Chlapci se více věnují pohybovým aktivitám a vyhledávají dobrodružství. Dívky dávají přednost rytmickým činnostem.

Starší školní věk: v tomto věku se mění kvalita hry, převládají hry kolektivní.

Puberta: výchovná funkce hry se postupně vytrácí, hra ovlivňuje především kulturní a sociální rozvoj jedince.

Dospělost: hra slouží k načerpání duševních a tělesných sil, vede k relaxaci (Veselá, 1997, s. 11 - 14).

V období dětství se u dětí vytváří hodnotový systém, jehož nedílnou součástí je propojení pracovních a volnočasových aktivit (Sak, 2000, s. 133).

Při vývoji jedince je kategorie volného času velmi důležitá. V předškolním období je volný čas v podstatě plně organizován. Zábava a odpočinek vyplňují veškerý čas dítěte, povinností je zde málo. Při vstupu do školy mají už děti v tomto období tendence rozhodovat o svém volném čase sami. Pokud ponecháme volbu jenom na dítěti, může tento čas trávit nejen neproduktivně, ale někdy i přímo škodlivě. Opakem může být stav, kdy veškeré volnočasové aktivity dětem zajišťují rodiče. Může se stát, že své děti přetěžují, což může vést k velkému fyzickému a psychickému zatížení (Spousta et al., 1994, s. 31 - 32).

Zábava, oddech nebo rekreace, osvojování si nových poznatků, návyků a dovedností, utváření postojů, sociálních vztahů a kompetencí, veřejně prospěšná a solidární činnost, služby, zdravotní ochrana a podpora je výčet základních funkcí volnočasových aktivit (Hofbauer, 2004, s. 89).

2.4 Typy organizací zajišťující volnočasové aktivity

Většina dětí a mládeže žije a rozvíjí se v těsném kontaktu se svým prostředím, na jehož rozvoji se postupně začínají sami podílet. Obce, města a regiony se tak stávají významným prostorem a činitelem volného času. Jejich koncepce a aktivity, institucionální a materiální podpora vytváří předpoklady pro účast dětí a mládeže na volnočasových aktivitách a životě společnosti. Musíme však konstatovat, že někteří mladí lidé zůstávají k tomuto rozvoji neutrální a někteří dokonce podléhají nežádoucím vlivům a jejich vztahy k prostředí se tak stávají konfliktními. „*Z mnoha důvodů proto obce a regiony zvyšují zvláště od devadesátých let 20. století koncepční i praktickou pozornost věnovanou volnočasovému životu a výchově dětí a mládeže*” (Hofbauer, 2004, s. 116).

Činnosti ve volném čase můžeme rozdělit na oddychové - odpočinkové, zábavné a na zájmové. Každá z těchto činností by měla mít svůj obsah, rozsah a diferencovanost. Všechny volnočasové aktivity bychom měli dělat s radostí, láskou a pro pocit uspokojení (Prokešová, 2004, s. 11).

Zájmy mohou být podle J. Pávkové rozděleny do 5 skupin:

- podle úrovně činnosti;
- z hlediska časového trvání;
- podle stupně koncentrace;
- podle společenských norem;
- podle obsahu (Pávková, 1999, s. 97 – 98).

Instituce zabývající se volným časem mládeže mají své místo ve společnosti již řadu let. Dát dohromady všechny organizace, které se věnují dětem a jejich volnému času, je

téměř nemožné. Realizovat volnočasové aktivity je možno v různých zařízeních. Zájem dětí a mládeže o konkrétní zařízení může ovlivňovat lokalita, ve které se zařízení nachází, obsah činností, ale také interiér a exteriér takového zařízení. V naší republice existují dvě hlavní organizace, které slučují nejrůznější spolky pro děti a mládež. První je sdružení KRUH, druhou členská rada dětí a mládeže (ČRDM) (Prokešová, 2004, s. 11).

Typy organizací v České republice zajišťující volný čas:

- školní družiny a školní kluby;
- domy dětí a mládeže;
- sdružení dětí a mládeže;
- občanská sdružení;
- základní umělecké školy.

Školní družiny a školní kluby

Jde o formu výchovy mimo vyučování, která může, ale nemusí, být součástí školy. Jedná se o pravidelné každodenní pedagogické ovlivňování volného času žáků, které navazuje na vzdělávací činnost školy. Školní družiny jsou určeny dětem od 1. do 5. třídy základní školy. Většinou jde o děti, jejichž rodiče jsou po skončení vyučování ještě v zaměstnání. Program činností je přizpůsoben této věkové skupině dětí. Velký důraz je kladen na pohybové aktivity. Pro žáky 6. - 9. ročníků jsou pak určeny školní kluby. Docházka je zde dobrovolná a volnočasové aktivity poskytují dětem větší samostatnost a volnost při jejich výběru. Individuální přístup, respektování osobnostních zvláštností v oblasti potřeb, zájmů a schopností a hlavně spontánnost by měli být hlavním nedílnou součástí práce v těchto zařízeních (Pávková, 1999, s. 117 - 137).

Domy dětí a mládeže

Domy dětí a mládeže zaměřují svoji činnost do více oblastí zájmového vzdělávání, které tak tímto působením plní výchovně vzdělávací a rekreační funkci. Nabízejí tak volnočasové aktivity pro děti a mládež různých věkových skupin a tvoří tak centrum účelného trávení volného času. Činnost středisek není vázána na školní vyučování a jejich aktivity bývají celoroční. Rozhodnutí o přijetí dítěte do tohoto střediska se provádí na základě písemné přihlášky. Zřizovatelem těchto středisek bývají kraje, města

nebo obce. Jsou zařazovány do sítě škol a školských zařízení, čímž jim vzniká nárok na státní příspěvky na jejich činnost (Pávková, 1999, s. 127 - 138).

Organizace a sdružení dětí a mládeže

Po roce 1990 vzniká nejen řada nových dětských organizací, ale je též obnovena činnost těch, které byly po roce 1948, či po roce 1968 zakázány. Tyto organizace tak navazují na svou předešlou činnost.

Tabulka č. 1 Přehled organizací a sdružení pro děti a mládež.

JUNÁK - svaz skautů a skautek, pobyt v přírodě, hry, táboření.
A - TOM - Asociace turistických oddílů mládeže, turistika a tábournictví.
AVZO ČR - dobrovolné zájmové sdružení organizací a klubů dětí, mládeže a dospělých, celá škála volnočasových aktivit pro všechny věkové kategorie.
ČTU - Česká tábournická unie.
PIONÝR - samostatné občanské sdružení pro děti, mládež i dospělé, zdůrazňuje tyto ideály: Poznání, Pravda, Překonání, Příroda, Přátelství, Paměť, Pomoc.
YMCA - aktivity podporující vzdělávání, tvořivost i schopnost soužití a spolupráce.
DUHA - sdružení dětí a mládeže pro volný čas, přírodu a recesi.
HNUTÍ BRONTOSAURUS - ochrana životního prostředí.
KVĚT - sdružuje kluby venkovských dětí do 15 let a děti z dětských domovů, ochrana přírody, turistika, věda a technika v zemědělství, jezdeckví, chov koní, divadlo.
LIGA LESNÍ MOUDROSTI - dobrovolné zájmové nezávislé sdružení občanů.

Zdroj: (Prokešová, 2004, s. 13 - 14; Pávková, 1999, s. 149 - 151).

Občanská sdružení

Tato sdružení pracující s dětmi a mládeží mají různá zaměření. Finanční podpora jejich aktivit je závislá na projektech, které každoročně vypisuje MŠMT ČR. Podle konkrétních aktivit se tak mohou občanská sdružení ucházet o případný grant.

Jedním z takových sdružení, které má velkou tradici a stále se těší velkému zájmu je *Sokol*. Mezi další sdružení můžeme zařadit organizace s církevní a náboženskou tematikou (Pávková, 1999, s. 151).

Základní umělecké školy

Dříve známé jako lidové školy umění, patří do sítě škol a školských zařízení, ale jejich

navštěvování je ryze dobrovolné a uskutečňuje se v době mimo vyučování. Jsou zaměřeny na hudební, literárně - dramatické, taneční a výtvarné vzdělávací aktivity (Pávková, 1999, s. 152).

3. VLIV RODINY NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

3.1 Rodina

Základní návyky a postoje si všichni přinášíme ze své původní rodiny. To platí i o vztahu k volnému času. Rodina má velký vliv ve vývoj jedince. Zde jsou položeny základy pro celkový rozvoj osobnosti dospívajícího. To, co je zde založeno, se dá v pozdějším období jen velice těžko vymazat. Pokud se zde stane chyba, dá se později jen velmi těžko napravit. Rodina se dnes často dostává do určité izolovanosti. Jednotlivé generace žijí odděleně, snížil se význam sousedských vztahů. Je patrná tendence uniknout záplavě podnětů dnešního života do pomyslného klidu rodiny. Dnešní rodina žije často v určitém uzavření před vnější společností (Kraus, 2008, s. 83 - 86).

Jednoznačná definice pojmu rodina je velmi problematická. Pokud se zaměříme na psychologické pojetí, nalezneme různé definice rodiny.

V encyklopedii se uvádí, že rodina je: „ *společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí* ”

(encyklopedie Diderot III. díl, 1997, s. 683).

J. Řezáč (1998) v knize *Sociální psychologie* definuje rodinu jako intimní vztahový systém, časoprostorově ohraničený a vyznačující se relativní trvalostí (Řezáč, 1998, s. 192).

Definice J. Langamaiera a M. Kňourové, kterou uvádí J. Výrost (1998) ve své knize *Aplikovaná sociální psychologie* je, že je rodina vytvořena přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví a z jejich dětí mezi nimiž neexistuje pokrevní pouto (Výrost, 1998, s. 304).

Dále J. Výrost zmiňuje definici J. Odehnala, že rodina je: „ *nejuniverzálnějším činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení si vytváří postoj k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti osobně* ” (Výrost, 1998, s. 305).

Vše začíná a končí u rodičů. Děti potřebují péči nejen když jsou malé, ale i v době dospívání. Učí se na základě toho, co vidí a co zažijí doma. V předchozí kapitole jsme se dověděli, že nejdůležitějším obdobím dítěte je předškolní věk, ale děti nás potřebují stále. Potřebují vědět, že je má někdo rád, že jim někdo naslouchá, chtějí být účastníky dění v rodině.

Rodina je nepostradatelná a nenahraditelná, jak pro dospělého, tak i pro dítě. Má nezastupitelnou roli v předávání hodnot z generace na generaci. Funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Má možnost ovlivňovat a rozvíjet osobnost (Kraus, 2008. s. 79).

Schopnost rodiny vychovávat děti a umět se vyrovnávat s těžkostmi, které přináší život, závisí na tom, jak je rodina napojena na své sociální okolí, na přátele a známé (Matoušek, 1993, s. 39).

Rodina je z hlediska socializace nejdůležitější skupinou. Rodina provází člověka ve všech fázích jeho života. Z tohoto hlediska můžeme rodinu chápat jako malou primární skupinu, která je založena na soužití muže a ženy, na vztahu rodičů a dětí, na společné domácnosti, kde její členové plní určené role, které vyplývají ze společného soužití.

„ Rodina je základním životním prostředím dítěte. Nejen, že dítě obklopuje, ale také se do něho promítá ” (Helus, 2007, s. 137).

Ve výchově se nelze spoléhat jen na své instinkty, ale především na svůj rozum, intelekt a sociální zkušenosti. Výchovné styly tak odrážejí určité osobnostní rysy rodičů a jejich vzájemný vztah. Výchova je produktem sociálního života společnosti (Hintnaus, 1998, s. 39).

3.2 Funkce rodiny

Funkce rodiny jsou chápány jako úkoly, které rodina plní:

biologickoreprodukční funkce: tato funkce je důležitá pro celou společnost, zajišťuje
utváření rodiny a péči o potomstvo;

sociálně - ekonomická funkce: materiální zabezpečení, zapojení do výdělečného
procesu v rámci určitého povolání;

ochranná funkce (zaopatřovací, pečovatelská): zajištění základních životních potřeb;

socializačně - výchovná funkce: připravuje děti na vstup do života;

relaxační a rekreační funkce: z pohledu dětí je tato funkce nejdůležitější, společné trávení volného času;

emocionální funkce: vytváří citové zázemí - pocit lásky, bezpečí a jistoty.

Tyto funkce se navzájem prolínají a doplňují a nelze je chápat izolovaně (Kraus, 2008, s. 81 - 83).

Současná rodina se zmenšuje, sňatky a porody dětí jsou odkládány na dobu co nejpozdější, klesá počet dětí v rodině, stoupá počet rozvodů. Roste pocit izolovanosti a osamělosti. Děti pak hledají místa, kde by uspokojily své potřeby - nákupní centra, multikina. Stejně tak, jak se mění pohled na rodinu, tak se mění i její funkce. S vývojem společnosti se mění její podstata, rodina ztrácí své původní poslání. Alfou i omegou novodobé společnosti se stává úspěch, majetek, peníze. Měli bychom se nad současnou situací zamyslet, protože správně fungující rodina by měla být stále považována za jeden z nejdůležitějších stavebních kamenů společnosti a její kolaps by byl tragédií.

3.3 Typy rodin

Z. Helus (2001) v knize *Úvod do sociální psychologie* uvádí pět kategorií rodin podle jejich funkčnosti vzhledem k dítěti:

1. rodiny stabilizovaně funkční - zajištění kvalitních sociálních podmínek;

2.funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy - dokáží své problémy řešit sami, rodina vždy v popředí;

3. rodina problémová - není schopna řešit výchovné a výukové potíže dětí;

4. rodina dysfunkční - funkce rodiny je dlouhodobě narušena, rodina sama nedokáže správně fungovat, je zapotřebí zásah vnějších institucí;

5. rodina afunkční - podle Z. Matějčka (1986) rodina, která vůči dítěti svou funkci ztratila, neplní svůj účel a dítě ohrožuje.

Mezi rodiči nacházíme dvě rizikové skupiny. Podnikatele, kteří věnují veškerý čas a energii podnikání a na své děti a jejich potřeby nemají čas. Náhradou je penězi a drahými dárky. Rodina podnikatele je pro děti druhým nejrizikovějším typem rodiny, hned po rodině nezaměstnaných. Ti jsou druhou rizikovou skupinou rodičů. Rodiny nezaměstnaných jsou naopak zahlceny existenčními a finančními starostmi, což samozřejmě pociťují i děti (Sak, 2000, s. 203).

Rodina je nejstarší lidská instituce, která působí na dítě a dává mu životní jistotu. Má v rukou jeho budoucnost. To co do něho rodina vloží, to si dítě ponese dál do života (Matějček, 1994, s. 15 - 17).

Z. Matějček (1994) ve své knize *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní* uvádí pět základních duševních potřeb dítěte:

náležitý přísun podnětů zvenčí;

potřeba „smysluplného světa“, - vše musí mít řád a smysl;

potřeba životní jistoty a bezpečí - citové vazby;

potřeba vlastní společenské hodnoty - být uznáván, oceňován, přijímán;

potřeba „otevřené budoucnosti“ - životní perspektiva.

Způsob života rodiny odráží vztahy rodičů, vztah k práci, k majetku, k lidem a okolí i ke svému volnému času.

Není vůbec důležité s dětmi trávit veškerý náš volný čas, stačí být jim na blízku, když nás potřebují. Podmínkou rodinné výchovy je, abychom své děti měli rádi. To je základ všeho. Pokud budou děti milovány, s větší pravděpodobností vytvoří pěkný domov i svým dětem. K obohacení života není zapotřebí velkých finančních prostředků, důležité je vybavit děti láskou, láskou ke svým dětem a partnerovi, trpělivostí, důsledností, tolerancí a humorem.

4. VLIV ŽIVOTNÍHO STYLU NA TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

4.1 Životní styl

Životní styl je úzce spjat s volným časem. Využívání volného času je jedním z jeho nejdůležitějších ukazatelů. Nejprve si přiblížme, co to vlastně životní styl je? Životní styl je souhrn činností, které mají trvalý ráz a které jsou pro každého individuálně specifické, spjaté s našimi postoji, normami, hodnotami a návyky. Zjednodušeně by se dalo říci, že je to souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje (encyklopedie Diderot IV. díl, 1998, s. 714).

Životní styl vzniká z životního způsobu člověka. Životní způsob charakterizují typické zvláštnosti každodenního života lidí určité společnosti. Spočívá jak v určitých formách životní činnosti, tak v souhrnu životních podmínek, které je podmiňují. Kategorie životního způsobu umožňuje komplexně zkoumat různé oblasti života lidí, rodinné poměry, jejich práci, způsoby bydlení, společenské vztahy, vzdělání a kulturu, hodnotové orientace lidí a způsob jejich chování, tzv. životní styl, který vyjadřuje osobní formy životního způsobu (encyklopedie Diderot IV. díl, 1998, s. 716).

Pro každou životní etapu je typický určitý životní styl, který je ovlivněn dobou. I když má společné rysy, které lze pozorovat i u dalších jedinců, je pro každého jedince specifický (Sak, 2000, s. 46).

Proces změn v chování a postojích osobnosti nazýváme souhrnně „ *sociální zrání* ”.

„ *Sociální zrání je proces vývojových změn jedince, který probíhá pod tlakem měnící se sociální pozice a rolí, vedoucí k postupné proměně objektu společenské péče ve společenský subjekt. Sociální zrání probíhá ve dvou základních rovinách, v oblasti vědomí a v rovině osvojování si sociálních kompetence. Důsledkem vývojových změn ve vědomí a v sociální kompetenci jsou proměny sociálního chování od elementárních aktů až po životní styl* ” (Sak, 2000, s. 35).

4.2 Znaký životního stylu

Životní styl není dán, každý z nás si vytváří svůj. Vše, co se kolem nás děje, co nás obklopuje, náš způsob chování a prožívání se odráží v našich činnostech, které pak utvářejí náš životní styl (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 152 - 153).

Za typické znaky můžeme považovat:

- zhodnocení sebe sama a svého postavení - osobní životní filozofie;
- způsob prožívání - kvalita a intenzita prožitku;
- vztah k práci a k odpočinku - seberealizace, schopnost relaxace;
- zvládání sociální interakce - pocit bezpečí, nebýt na někom závislý;
- úroveň ega - zvládnout náročné životní situace (Kraus, Poláčková, 2001, 153 - 154).

Podle převažujících hodnot způsobu života můžeme hovořit o různých životních stylech. Jedním z nich může být životní styl s náplní ve studiu a v dalším vzdělávání, v návštěvách divadel, výstav. Sportovci a sportovní fanoušci vidí jako hlavní hodnotu životního stylu hru. Životní styl s rozjímáním je typický pro komunity. Pracovně orientovaný styl vidí jako hlavní smysl života profesionální činnost (Kraus, Poláčková, 2001, s. 154 – 155).

Podle Krause a Poláčkové (2001) lze vymezit pět základních kategorií životního stylu podle každodenních činností:

- aktivity orientované na práci a profesi - vzdělávání, vstup do zaměstnání;
- aktivity spojené s rodinou - zakládání rodiny, výchova dětí, práce v domácnosti;
- aktivity v oblasti zájmové - zájmy, odpočinek, zábava, relaxace;
- aktivity ve společenském životě - zapojování se do občanských vztahů, zaujímání pozic = funkcí ve společenském nebo politickém životě;
- aktivity týkající se základních biologických a hygienických potřeb (Kraus, Poláčková, 2001, s. 157).

Svůj život máme ve vlastních rukou a záleží na každém z nás, jak s ním naložíme. Ale měli bychom mít na paměti, že důležitá není jen práce, ale i odpočinek. Jen odpočatý a dobře naladěný rodič může být dobrým rodičem. Zájmy a aktivity našich dětí jsou odezvou na způsob života rodiny.

4.3 Faktory podporující utváření životního stylu

Lze je rozdělit na objektivní společenské faktory - vycházejí z cílů, potřeb a stavu společnosti a na subjektivní osobnostní faktory - vycházejí z potřeb a záměrů jedince (Kraus, Poláčková, 2001, 155 - 156).

Životní styl určuje to, jakým způsobem žijeme a aniž bychom si to uvědomovali, ovlivňujeme tím své zdraví. V dnešní době plné stresu na to často zapomínáme. Díky technickému pokroku se život člověka změnil, stal se pohodlným. Nedostatek pohybu společně s nadměrnou konzumací nezdravých potravin způsobují vysoký nárůst zdravotních problémů a jsou tak příčinami nezdravého životního stylu. Proto lze bez nadsázky říci, že své zdraví nejvíce ovlivňujeme právě svým životním stylem.

Ale co je to vlastně zdravý životní styl? Zdravý životní styl je kombinace vyvážené stravy (dostatek vitamínů, bílkovin, vlákniny) a dostatku pohybu, alespoň 30 minut denně nebo 1 hodina obden. Úplně správný návod ale neexistuje, protože každý z nás má jiné potřeby a možnosti. Je třeba brát v úvahu náš věk, fyzický a psychický stav.

Neméně důležitá je v dnešním světě plném stresu péče o naše psychické zdraví. Udržet si psychické zdraví je systém určitých pravidel duševní hygieny. Co to je duševní hygiena neboli psychohygieny? Psychohygieny vznikla na počátku 20. století jako nová disciplína psychologie.

Psychohygieny - „ *psychologická disciplína, která integruje všechny poznatky společenských, přírodních a technických věd, které jsou použitelné v péči o člověka z hlediska jeho vnitřní psychické stability, aktivní adaptace na prostředí, optimální výkonnosti a prožitku vlastního smysluplného života* ” (Spousta, 1996, s. 11).

Duševní hygienou bychom se měli zabývat soustavně, měla by být preventivním procesem, abychom zabránili negativnímu působení stresu na náš organismus.

Pokud prožíváme stres, jsme podrážděni a nedokážeme se soustředit. V důsledku toho pak můžeme jednat agresivně, zkratovitě, ale také můžeme naopak prožívat pocity strachu a úzkosti. Dospělí si většinou dokáží s těmito příznaky poradit, ale děti ne. Měli bychom jim být nápomocni a pokud možno zajistit jim co nejrychlejší uvolnění. Pokud se u nich strach a negativní myšlenky zabydlí déle než je zdrávo, mohou nastat zdravotní potíže, jak po stránce psychické, tak i tělesné (Krejčí, 2011).

Za hlavní zásady zdravého životního stylu lze považovat zdravou výživu, pohyb, dostatek spánku, vyvarování se rizikovým faktorům, nekuřáctví, minimální konzumaci alkoholu a umění radovat se ze života (Spousta, 1996, s. 11).

Zátěží se nelze úplně vyhnout, ale je nutné je umět kompenzovat. Proto je základem duševní pohody relaxace. Umění relaxace je spojeno se správným využitím volného času a se zdravím.

4.4 Cíle psychohygieny

Sebevýchova - základem je sebepoznání, měli bychom si uvědomovat, jak reagujeme, co prožíváme, být schopni zvládnout vlastní emoce, cvičit koncentraci pozornosti a autoregulaci.

Zrání osobnosti - týká se vysoké míry sebeakceptace, schopnost přátelskosti.

Duševní klid - pokud optimálně pracujeme, ale i odpočíváme jsme schopni žít v duševní rovnováze.

Tabulka č. 2 Psychohygienická pravidla využívání volného času.

- volný čas není zbytečně stráveným časem- nést odpovědnost nejen za své pracovní výsledky, ale i za správné využívání volného času- organizovat volný čas individuálně a respektovat to- odstranit z volného času každou křečovitost a nesmyslné úsilí- soukromé plány, cíle a hodnoty v čase povinností korigovat rozumem- mít široké zájmy a záliby a jejich realizaci nevázat na zaměstnání- činnosti ve volném čase by měly mít pozitivně emoční charakter- aktivity ve volném čase by měly odpovídat předpokládaným schopnostem- činnosti ve volném čase by měly vést k subjektivnímu prožitku úspěchu

Zdroj: (Spousta, 1996, s. 15).

Zaměříme-li se konkrétně na psychohygienická zhodnocení volného času, musíme uvést, že „ *volný čas* ” je pro psychohygienu velmi důležitou kategorií, protože ve srovnání s ostatním časem člověka, který je vždy do nějaké míry určen, znamená

svobodnou volbu činností. Obecně bychom mohli říci, že aktivity ve volném čase by měly přispívat k rozvoji osobnosti, jejímž základním cílem je zdravá osobnost. Činnosti, které jedinec vykonává by měly vést ke zkvalitnění psychických a fyzických sil (Spousta, 1996, s. 11).

Principy uchování zdraví: uvolnění → pohyb → výživa → preventivní lékařská péče.

Uvolnění: cizím slovem relaxace - stav tělesné pohody.

Pohyb - pohybová činnost odpovídající našemu věku, schopnostem a potřebám.

Výživa - čerstvě připravená jídla, vyvážená strava.

Preventivní lékařská péče - využívat preventivní lékařské prohlídky a očkování (Krejčí, 2011).

Dobře strávený volný čas podporuje naše zdraví a vytváří pohodu. Přináší nám radost, uspokojení, potěšení a tím výrazně přispívá ke kvalitě našeho života. Nepodceňujme své zdraví, ale ani svůj volný čas, protože ten s naším zdravím souvisí. Naučme se s volným časem správně hospodařit a naučme to i naše děti, pokud nám nejsou lhostejní. Je to velký dar, který jim můžeme dát, i když oni si to teď ještě neuvědomují. Ale přijde den, kdy nám za to budou vděčné.

5. PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU – VÝCHOVA PRO ŽIVOT

5.1 Pedagogika volného času

V návaznosti na předchozí kapitoly nelze opomenout důležitost výchovy pro volný čas. Účelem této výchovy je rozvinout postoje a hodnoty vychovávaných a vybavit je znalostmi a dovednostmi, které jim dají větší pocit jistoty, radosti a uspokojení. Jistě si nejméně z nás položil v dnešní uspěchané době otázku, zdali se narodil do té „správné“ doby. Odpovědět si musí každý sám, protože každý má o té „správné“ době, o ideálním světě kolem nás trochu jiné představy. Jsme tady ale právě teď a s námi i naše děti. Proto nám nesmí být lhostejné, jak svět kolem nás vypadá a bude vypadat. Proto je pro budoucnost výchova dětí tak důležitá. Vzájemná spolupráce pedagogů a rodiny je začátkem úspěšné výchovy nejmladších členů naší společnosti. Rodiče by ale neměli zapomínat na to, že se na výchově svých ratolestí nepodílejí pouze oni a učitelé, ale že na děti působí i prostředí a podmínky, ve kterých žijí. Rodiče by také neměli zapomínat na to, že děti často přejímají jejich názory a životní postoje.

Volnočasová výchova je celoživotní proces. Umožňuje nám plně prožívat volný čas. Již dlouhou dobu je považována za součást vzdělání a pedagogiky, představuje významnou složku socializace (Vážanský, 1995, s. 5).

Pokud budeme vycházet ze známého předpokladu, že pedagogika je věda o výchově, která provází jedince celým životem, dá se říci, že pedagogika volného času funguje jako průvodce jeho volným časem. Měla by naučit, jak správně a plnohodnotně využívat volné chvíle našeho života, jak naložit s volným časem, který nám přibyl nedobrovolně, pokud se staneme nezaměstnanými, ale hlavně se zajímá o smysluplné využití volného času mládeže. Motivuje mladé lidi k činnostem, které je baví, k tomu, co je zajímá, k činnostem, které rozvíjejí jejich osobnost (Prokešová, 2004, s. 8).

Pedagogika volného času jako disciplína o volném čase shromažďuje poznatky, informace, dovednosti a praktické zkušenosti, hledá cesty a přístupy k smysluplnému využití volného času (Vážanský, 1995, s. 73).

Pedagogika volného času nám ukazuje, jak zajímavě vychovávat a vzdělávat ve volném čase. Není důležité, co děláme, ale jak to děláme (Činčera, 2009, s. 6).

Výchova mimo vyučování je významnou oblastí výchovného působení, uskutečňuje se ve volném čase dětí a probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny. Cílem je příprava mladé generace na život ve společnosti. Plní tak funkci výchovně - vzdělávací, zdravotní a sociální.

Výchovně - vzdělávací funkce - učí plnohodnotnému využívání volného času,
získávání nových vědomostí, dovedností a návyků,
uspokojuje zájmy a potřeby.

Zdravotní funkce - podporuje zdravý tělesný a duševní vývoj pomocí správného
uspořádání denního režimu.

Sociální funkce - zbavuje rodiče starostí o děti v době, kdy jsou v zaměstnání, podílí se
na sociálních vztazích dětí (Pávková, 1999, s. 35 - 42).

5.2 Historie pedagogiky volného času

Výchovná péče ve volném čase v 17. století

Velikánem v dějinách pedagogiky není nikdo jiný než Jan Amos Komenský. Ve svých dílech věnuje pozornost sociální situaci, vztahu ke vzdělání i trávení volného času. Šlechtická mládež v Uhrách nejevila zájem o vzdělání a zabývala se pouze životními radovánkami. J. A. Komenský se snažil tuto mládež znovu motivovat a v boji proti tomuto nešvaru vyzýval ke spolupráci též rodiče, duchovní i školní dozor. Začal s dětmi organizovat a nacvičovat divadelní hry, při jejichž nacvičování byly děti nenásilně vedeny k učení. Následný úspěch nacvičených her dětem ukázal, že mohou díky učení a vzdělání něco dokázat, něčeho dosáhnout. V jeho knihách si můžeme povšimnout velkého zájmu o výchovu. Sociální podmínky života lidí vyjádřil v dílech *Listy do nebe* a *Zpráva kratičká*. V *Informatoriu školy mateřské* se soustředil na význam výchovy v rodině. Fakt, že dobré školství se nezakládá pouze na dobré didaktice, ale také na vztahu ke vzdělání pojednává v knize *Velká didaktika*. V katolické Evropě sloužilo v 17. století ke školské výchově, kterou vedli v té době především jezuité, náboženství. Jejich výuka byla oceňována především pro kázeň a výsledný úspěch. Toho bylo

dosaženo kromě jiného i tím, že většina jezuitských škol poskytovala studentům také ubytování a studenti tak školou prakticky žili. Jezuité využívali k výchově různé oslavy, kdy byli studenti při přátelských posezeních nenásilnou formou vedeni k družnosti a společné radosti ze života. Oslavy doplňovalo divadlo, hudba nebo jiné představení, kde byli účinkujícími sami studenti. Ukázalo se, že hra měla pozitivní vliv na výchovu (Přadka, 2002, s. 10 - 25).

Výchovná péče ve volném čase v 18. a 19. století

S rozvojem průmyslu, kdy se chudí lidé z venkova stěhují do měst za prací, nastává problém se vzděláním, výchovou a volným časem mládeže. Výchova se proto soustředila především na rodinu. Hlavní cíle výchovy mládeže v Evropě v tomto období, které propagovali J. J. Pestalozzi a G. Bosco, byly osvojit si v rodině její přirozenost, citové vztahy uvnitř rodiny a vzájemnou pomoc.

Amerika své výchovné prostředky směřovala k přírodě. Vedla mládež k lásce k přírodě, učila, jak správně využít čas, který v přírodě trávíme. Hlavním zakladatelem této výchovné teorie byl E. T. Seton, který jí dal název *Woodcraft* = lesní moudrost. Jeho výchovný systém byl založen na dobrovolnosti, motivaci, hravosti a na respektování věkových zvláštností chlapců a děvčat. Byl průkopníkem hry jako výchovného prostředku.

Jeho myšlenky se staly součástí anglického skautingu, který k nám před 1. světovou válkou přinesl A. B. Svojsík. Do toho období můžeme zařadit i již výše zmíněný Sokol (Přadka, 2002, s. 26 – 60).

Období 1. světové války a po ní

Po 1. světové válce se u nás skauting stává vedle Sokola druhým nejuznávanější hnutím, které svými výchovnými aktivitami vede k samostatnosti a k životu v přírodě (Přadka, 2002, s. 61).

Ti, kterým nevyhovoval výchovný styl skautů a sokolů, založili nové hnutí pod názvem tramping, které bylo také spjato s přírodou, ale poněkud odlišným způsobem. Nejednalo se již jen o pouhé výlety do přírody, ale v přírodě se i přespávalo a žilo. Nejprve jen tak pod širou oblohou, později pod stanem a nakonec v trampských chatičkách, které se postupem času proměnily v chaty soustředěné do trampských chatových osad (Přadka, 2002, s. 61 - 67).

Období 2. světové války a po ní

V období 2. světové války byla činnost výše zmíněných hnutí nejprve silně omezena, poté zcela zakázána. Po roce 1945 zůstaly státy střední a východní Evropy pod vlivem Sovětského svazu. Budování socialismu bylo hlavní činností ve všech organizacích nevyjímaje ty dětské a mládežnické. Vzniká mládežnická organizace ČSM - Český svaz mládeže a Pionýrská organizace - PO, která byla určena dětem. V roce 1970 vzniká SSM - Socialistický svaz mládeže. Tato organizace měla na vysokých a středních školách za cíl cenzurovat názory mladých, zabránit jejich svobodným názorům a posilovat v nich vědomí mocenského postavení KSČ - Komunistické strany Československa (Hofbauer, 2004, s. 152 - 158).

V roce 1956 dochází ve Spojených státech amerických ke značnému rozšíření vědy o volném čase. Počátek vzniku této vědy sahal v USA až do poloviny 19. století, kdy vznikl v New Yorku Central park, který byl prvoplánově určen pro trávení volného času newyorčanů (Vážanský, 1995, s. 65).

2. polovina 60. let přináší v USA vznik hnutí *Hippies* (květinové děti), které se postupně rozšířilo i do Evropy. Kriticky se staví ke stávajícím hodnotám společnosti a k jejímu životnímu stylu, odmítá přetvářku. Východisko vidí ve svobodě, upřímnosti a lásce. Vše chtějí dělat podle svého, ale ne na úkor jiných (Přadka, 2002, s. 67 - 80).

Po roce 1989

Po zhroucení východního bloku u nás dochází ke změně politického zřízení. Nastává období obnovy činnosti spolků a hnutí, které byly za minulého režimu buď zakázány, nebo jen s nelibostí trpěny. Zároveň se objevuje i velké množství hnutí a spolků, které u nás ještě nikdy nepůsobily, nebo teprve po roce 1989 vznikly.

5.3 Pedagog volného času

Pedagog volného času představuje nový typ pracovníka, který je schopen výchovně působit na jedince, stává se jeho poradcem, pomocníkem a vede ho ke správnému střídání činností a odpočinku ve volném čase (Spousta a kol., 1996, s. 7).

Jeho pedagogické působení by mělo mládeži pomoci budovat si svou identitu, poskytnout osvojení si některých sociálních rolí a zapojit se mezi vrstevníky. Pro pedagoga, který pracuje s dětmi je nezbytné, aby pro ně měl pochopení, aby se o ně zajímal, dokázal jim vytvořit příjemné prostředí, pohodu, podporoval jejich nápady a respektoval věkové zvláštnosti dětí (Pávková, 1999, s. 40).

Dobrý pedagog dokáže správně vybranými metodami děti uspokojit a povzbudit k dalším činnostem. Správný pedagog by měl být pro dítě kamarádem, sdílet s ním dobré i špatné, měl by mít schopnost dítě nejen povzbudit a motivovat, ale i přiměřeně kritizovat (Pávková, 1999, s. 76 - 77).

Podle úrovně jednání rozlišujeme čtyři typy pedagogů volného času:

poradce pro volný čas - komunikaci;

animátor - didaktik volného času;

administrátor volného času;

politik a vědec volného času - hledá společenské základy pro volnočasové pedagogické jednání (Vážanský, 1995, s. 80 - 81).

Příprava pracovníka pro oblast volného času

Každý pedagog volného času by měl být specialistou ve svém oboru, respektovat pedagogické zásady, formy a metody práce. Volnočasové aktivity volit tak, aby jedince rozvíjeli, protože pouze tím splní svůj cíl. Hlavním úkolem pedagogiky volného času by měla být organizace a koordinace volnočasových aktivit svěřenců.

„ Povinností výchovného pracovníka je pomoc druhým ve hledání sebe sama ”
(Vážanský, 1995, s. 102).

Vznik nových studijních oborů na vysokých školách v oblasti pedagogiky volného času má za cíl zlepšit situaci ve výchově a vzdělávání. Obor pedagog volného času má připravit kvalifikované pracovníky pro oblast volného času. Nutnost kvalifikovaných odborníků je důležitá, protože současná situace má ke stavu, jakého bychom v této oblasti rádi dosáhli, hodně daleko.

5.4 Pedagogika zážitku

Nynější pedagogické diskuse upozorňují na nedostatky rodinné a veřejné výchovy ve vývojovém procesu dnešní mládeže. Na základě těchto zjištění byla oživena pedagogika zážitku, která se stala základní metodickou kategorií moderní pedagogiky.

Mezi mládeží dnes dominují tzv. adrenalinové sporty jako je např. skateboarding, snowboarding, rafting, nebo horolezectví. Všechny tyto činnosti jsou spojovány s radostí, s legrací, s chutí učit se něčemu novému, s překonáváním překážek.

Vlastní prožitek a zkušenost jsou hlavními výchovnými postupy tohoto směru. To vede ke změně způsobu myšlení a vedou jedince k aktivitě, kterou musí sám vynaložit (Pávková, 1999, s. 80).

Zážitkově pedagogické aktivity lze poznat až při samotné realizaci. Zejména dospívající mládeži nabídnou tyto aktivity bezprostřední zpětnou vazbu, která kvůli snižujícímu se podílu osobního pocitu odpovědnosti často mladým lidem chybí. Naučí se tak lépe vyrovnat se zátěžovou situací, zvýší si sebedůvěru, mají větší pocit zodpovědnosti (Vážanský, 1995, s. 136 - 137).

„ Mají - li se vědy o výchově pokusit účinně a kvalifikovaně působit na moderního člověka, musí jej humánně vnímat, tolerantně vést, taktně adaptovat vůči měnícím se společenským podmínkám ” (Vážanský, 1995, s. 156).

6. PROBLÉMOVÉ OTÁZKY VYUŽÍVÁNÍ VOLNÉHO ČASU

Jak už bylo výše uvedeno, rodiče jsou svým chováním vzorem pro své děti. Děti přebírají jejich životní styl, který si přenášejí do dospělosti, protože si z počátku nedovedou jiný způsob života představit. To znamená, že velice záleží na osobním příkladu rodičů. Téměř všichni rodiče své děti milují, je ale zapotřebí, aby jim svou lásku a city dokázali dát náležitě najevo. Domov by měl být místem, kde se děti cítí bezpečně, spokojené a milované.

Vývoj současné společnosti přináší celou řadu změn v chování lidí, vysoká vytiženost rodičů, stres a shon vedou k tomu, že rodiče často nemají na děti čas. Po příchodu z práce posadí děti před televizi nebo k počítači, protože chtějí mít klid.

Nadměrné vysedávání u počítače, u televize společně se špatnými stravovacími návyky vedou u dětí k obezitě. Děti prosedí dopoledne ve škole a odpoledne doma u počítače, či u televize. Nedostatek pohybu vede k závažným problémům. „*Hypokinetický syndrom*” je jedním z nich. V důsledku nedostatečné pohybové činnosti jsou děti podrážděné, neklidné a mají potíže se soustředěním. Věková hranice dětí majících s nadváhou se neustále snižuje (Krejčí, 2011).

Tento problém je blízce spjat s psychologickým fenoménem „*nudou*”. Nuda neznamená, že by dítě nemělo co dělat, ale spíše to, že se neumí nadchnout pro žádnou z volnočasových aktivit. Děti jsou pak nespokojené, omrzelé, mají pocit prázdna, zbytečnosti, jsou unavené, nedokáží udržet pozornost.

Rozlišujeme tři typy nudy: 1. je - li nám bráněno v aktivitách, které chceme vykonávat;
2. jsme - li nuceni do aktivit, které nechceme dělat;
3. pocit nudy vzniká bezdůvodně a my se nejsme schopni do nějaké aktivity zapojit.

Pocity nudy mohou být projevem nebo příčinou celé řady problémů, které lze odstranit výchovným působením (Spousta aj., 1996, s. 14).

Dnešní děti se velice rychle, jak fyzicky, tak i psychicky, vyvíjejí. Zjišťujeme, že jsou mnohem zralejší, než byly děti dříve. Proto se může zdát překvapivé, že se zmenšuje jejich slovní zásoba a zhoršuje správná výslovnost (Informatorium 3 - 8, č.10/2007).

Co je příčinou? Chyba není pouze na straně rodičů. Je i na straně společnosti. Dříve se lidé důvěrně znali, navštěvovali se. Dnes je situace opačná, každý se stará především sám o sebe. Nezajímá se o to, co se děje kolem. Lhostejnost ke svému okolí se stala obecně přijatou normou. Lhostejností rodičů bohužel často trpí i děti. Ty pak místo s rodiči komunikují pomocí počítačů, či mobilních telefonů pomocí Skypu, Facebooku a dalších sociálních sítí se svými kamarády. Rodiče pak často nemají tušení, s kým se jejich děti stýkají. Přitom jsou děti a mládež tou nejrizikovější skupinou, snadno manipulovatelnou, která velice snadno podléhá různým nežádoucím vlivům svého okolí.

Děti se postupně uchylují do part, kde hledají chybějící porozumění. Postupem času se do party začleňují a sžívají se s ní. Je velice důležité jaké hodnoty parta vyznává, protože se může jednat jak o hodnoty pozitivní, tak hodnoty negativní. Pokud se dítě začleňuje do party, kde se dostane pod vliv nepříznivého a nežádoucího působení, začínáme u něj postupem času pozorovat počátky deviantního chování (Kraus, 2008, s. 60 - 89).

Společnost působí na jedince především v dětství a v mládí. Přenáší na mladou generaci sociální normy, hodnoty, postoje, vzorce chování, vzory, životní cíle a sociální mechanismy. Vývoj společnosti se tak stává základnou životních drah budoucích generací (Sak, Saková, 2004, s. 145 - 147).

Jak již bylo uvedeno výše, děti a mládež jsou nejrizikovější věkovou skupinou, která snadno podléhá různým nežádoucím vlivům. Nepříznivé rodinné prostředí a citové strádání vedou často k tomu, že si děti tento deficit kompenzují uvnitř party. Parta je natolik ovlivňuje, že jsou ochotni udělat cokoli jenom proto, aby v ní mohly být. Pod jejím vlivem pak začnou měnit své hodnoty, postoje a zájmy.

Volnočasové aktivity, kterým se s partou věnují, bývají spíše negativního rázu. Nečinnost, bloumání po ulicích, návštěvy restaurací jsou důsledkem nudy, kterou pociťují a mohou vést k řadě neduhů. Chování v partě je často odlišné od všeobecně přijatých norem společnosti a může vést k sociálním deviacím. Jak ale vyhodnotit, co už je sociálně deviantní? *Normální a opačné k deviaci je to, co je ve společnosti považováno za normální. Normální je to, co je tolerováno*” (Sak, 2000, s. 204).

Pokud se odchýlíme od dané normy jde již o deviaci. Normou rozumíme většinové chování, které nastavuje kultura dané společnosti. Všichni se od normálu nějak odchylujeme, ale měli bychom se pohybovat v mezích tolerančního limitu (toleranční

limit - nepatrné odchylky). Tolerančním limitem se rozumí míra benevolence společnosti, která je u každého jevu odlišná.

Mezi nebezpečné jevy řadíme poruchy chování, násilí, vandalismus, šikanu, rasismus, kriminalitu, drogovou závislost, patologické hráčství, prostituci, alkoholismus a nikotinismus (Sak, 2000, s. 224 - 233).

Teorie vzniku sociálních deviací:

Tabulka č. 3 Teorie vzniku sociálních deviací.

biologicko - psychologický - teorie rozeného zločince, selhání vrozených dispozic, selhání genů jedince
sociálně - psychologický - selhání psychiky jedince, lhostejná reakce okolí
sociologický - za selhání jedince může společnost

Zdroj: (Fischer, Škoda, 2009, s. 29 -35).

Zvýšený růst případů kriminality mládeže rázu svědčí o nežádoucím vývoji mladé generace. Ničení autobusových zastávek, laviček v parcích, telefonních automatů a sprejerství, to je pouhý začátek vznikajících problémů (Sak, 2000, s. 203 - 204).

6.1 Vandalismus

Vandalismus je sociálně patologický jev, který je charakterizován bezdůvodným ničením různých věcí. Obvykle jen tak pro radost a zábavu. Boj o pozici v partě má za důsledek, že se jedinec uchyluje k činům, které postupně vedou ke kriminalitě. Vandalismus je předzvěst trestných činů. Jako příklad můžeme uvést vandalismus na fotbalových stadionech (Hladílek, 2004, s. 20).

M. Hladílek (2004) ve své knize *Sociálně patologické jevy a výchova* rozděluje vandaly do 6 skupin:

- hrabivý - ničí, aby získal peníze;
- taktický - chce na sebe upoutat pozornost;
- ideologický - tvoří nápisy na budovách;
- mstivý - ničí zařízení - reaguje tím na ublížení;

- hravý - motivem ničení je sázka;

- zlostný - svůj vztek směřuje k ničení věcí - např. automobilů (Hladílek, 2004, s. 20).

Vandalismus a kriminalita jsou často spojeny s alkoholem. Přesto, že je podávání alkoholu mladistvím trestně postižitelné, většina mládeže má zkušenosti s alkoholem již mnohem dříve než v 18ti letech.

6.2 Kriminalita a delikvence

Dítě, aniž by si to uvědomovalo, se od svého narození nějakým způsobem podřizuje a přizpůsobuje autoritám ve svém okolí. S postupem času hledá vlastní identitu, nové vzory a své místo ve společnosti. Toto chování je typické pro období puberty, kdy se tak mladí lidé často rozcházejí nejen s rodinnými zvyky a tradicemi, ale i s obecně přijatými společenskými normami. Negativní vlivy, se kterými se v tomto období setkávají mohou vést nejen ke změně postojů a chování, ale v horším případě i ke kriminalitě. Trestná činnost mladistvých se v jistém směru poněkud odlišuje od trestné činnosti jiných věkových skupin pachatelů. Mládež páchá trestnou činnost nejčastěji ve skupině, s kamarády. Impulsem pro trestnou činnost se v řadě případů stává alkohol, případně jiná návyková látka zvyšující agresivitu a nepřiměřené chování. Pod tímto vlivem pak většinou devastují, ničí a poškozují cizí věci. Delikvence je jednání porušující právní řád. Je-li právní řád porušován osobou, která je již právně odpovědná, jedná se o trestnou činnost. U nás je toto jednání trestné od 15 let. Proto u dětí mladších 15 let nejde o delikvenci nebo trestnou činnost, ale o antisociální jednání. Bohužel v posledních letech narůstá počet případů takového antisociálního jednání a věk dětí, u kterých se objevuje, se neustále snižuje (Kříž, 2000, s. 109 - 112).

6.3 Alkoholismus

Alkoholismem se rozumí požívání alkoholických nápojů v nadměrném množství. Začínající pití bývá důsledkem problémů v rodině, či ve škole. Jedinec hledá v alkoholu

obveselení, úlevu, zapomnění. Pod jeho vlivem si dodává odvalu k činům, které by za normálních okolností nebyl schopen udělat, a kterých pak později lituje. Požívání alkoholu a užívání drog znamenalo v posledních letech velký nárůst především mezi mládeží. Tento problém se postupně rozšiřuje do všech věkových a sociálních skupin (Hladílek, 2004, s. 23 - 25).

Podle vztahu k alkoholu rozlišujeme 4 skupiny osob: abstinenti, konzumenti, pijáci a alkoholici. Ke vzniku závislosti na alkoholu přispívají kromě jiného také genetické vlivy a vlivy společenské. U mládeže mohou být jedním z rizik vzniku závislosti na alkoholu neuspořádané rodinné poměry, ve kterých děti vyrůstají a ze kterých hledají únik. Po požití alkoholických nápojů se u nich dostavuje podráždění, změny v náladách, pokles morálních zábran, agrese a zlostná nálada, které mohou vyvolávat hádky, rvačky nebo mohou vést k vandalismu (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 28 – 37).

Většina dětí a mládeže se poprvé setkává s alkoholem přímo v rodině, kde bývá volně k dispozici, především při rodinných oslavách. S rostoucím věkem se množství příležitostí, kde se může nezletilý setkat s alkoholem pronikavě zvyšuje. Především mejdany, zábavy a diskotéky jsou místy, kde se může mládež nejčastěji s alkoholem setkat. Naše právní legislativa ukládá, že do 18 let věku nesmí být nikomu podávány alkoholické nápoje. Realita je bohužel jiná. Přestože se najdou prodejci, kteří tento zákon dodržují, většina jich mladým lidem bez jakékoli kontroly věku nalije. Pokud nenalije, mladí si stejně většinou najdou cestu, jak se k alkoholu dostat (Kříž, 2000, s. 113 - 114).

6.4 Drogová závislost

Drogová závislost je stav charakterizovaný změnami chování, které zahrnují nutkání užívat drogu opakovaně pro její psychické účinky, později také proto, aby uživatel zabránil abstinenčním příznakům. Drogovou závislost lze chápat jako onemocnění. Jedná se o určitý negativní společenský fenomén, kterým později trpí nejen uživatel, ale také jeho okolí (Presl, 1994, s. 46).

Pro předchozí generace byly drogy neznámým pojmem. Zpočátku se šířily ve skupinách a u jedinců s poruchami v hodnotové orientaci a v sociálním zrání. Dnes ničí drogy

život spoustě mladých lidí. Jako každý jev má i drogová závislost své příčiny. Příčiny vedoucí k drogové závislosti, mají často své kořeny ve stavu společnosti, kterou následně postupně šíření drog a s ním spojené negativní jevy mění (Sak, Saková, 2004, s. 80 - 82).

Fáze vývoje drogové závislosti

V knize *Úvod do sociální patologie* (2009) J. Sochůrek použil rozdělení drogové závislosti do čtyř etap podle vývoje drogové závislosti ve vztahu jedinec - droga:

- člověk prožívá své generační problémy a konflikty;
 - vytváří se parta, kde se konzumují drogy;
 - vznik závislosti na droze, bez ohledu na partu;
 - fyzická závislost na droze → starosti spojené s každodenním opatřováním drogy →
→ abstinenční příznaky → potřeba udržovat stálou hladinu drogy v organismu
- (Sochůrek, 2009, s. 106 - 111).

„ Snižuje se tak bezpečnost společnosti. Jedinci závislí na drogách postupně přecházejí na kriminální obstarávání drog či peněz na drogy. Drogově závislí jedinci či jedinci pod silným vlivem alkoholu ztrácejí sebekontrolu a jsou schopni páchat činy, jichž by se za normálního stavu nedopouštěli ” (Sak, Saková, 2004, s. 87).

Při požívání alkoholu a kouření v mladém věku se podstatně zvětšuje riziko přechodu na drogy. Mládež by měla uvědomit, že jim užívání drog přinese nejen zdravotní a psychické problémy, ale i velké sociální a materiální škody. Schopnost odmítnout, umět se postavit tlaku ze strany kamarádů, být zodpovědný za své jednání, umět se poprat s pocitem viny a odmítnutí, to je ten správný směr, kterým by měla vést výchova. Jen tento způsob výchovy je nejpřirozenější prevencí (Presl, 1994, s. 46 – 55).

Mládež závislá na alkoholu a drogách se uchyluje do prostor heren, kde hledají způsob rychlého zisku, který potřebují pro jejich získání. Stávají se tak závislými nejen na drogách, ale i na hracích automatech.

6.5 Patologické hráčství - gambling

Gambling lze definovat jako často se opakující hráčství, které v životě jedince dominuje nad jeho sociálními, materiálními, rodinnými a pracovními hodnotami a závazky. Jedinec s touto poruchou se zadlužuje, porušuje zákon, dopouští se lži za účelem získání finanční hotovosti. Dospělému jedinci trvá přibližně 1 až 3 roky, než se z něho stane patologický hráč. U dětí a dospívající mládeže se závislost vytváří rychleji, stačí několik týdnů až měsíců. Patologickým hráčstvím bývají mnohem více ohroženy děti a mládež s poruchou aktivity (hyperaktivní a hyperkinetickou) a s poruchou pozornosti. Je zajímavé, že tyto děti, které po dobu vyučování s obtížemi udrží pozornost, vydrží u počítačů či hracích automatů bez přerušení i několik hodin (Pokorný, Telcová, Tomko, 2002, s. 121 – 123).

Závislost na hře, patří mezi návykové a impulzivní poruchy, které jsou charakterizovány třemi základními znaky: neschopností odolat impulzu;

napětím;

pocitem uspokojení.

Při závislosti na hře tak dochází ke změně životního stylu, kdy jedinec začne měnit své postoje, hodnoty a zájmy, vzrůstá v něm agresivita, stává se izolovaným. Patologická hra se podobá závislosti na alkoholu nebo drogách. Proto se o patologickém hráčství mluví jako o nemoci. Ta začíná stádiem výher, kdy hráč sní o „velké výhře“. Závislí jedinci poté procházejí dalšími stádii. Stádiem proher, kdy hráč hraje čím dál víc, ale stále prohrává, přestává se ovládat, začíná si půjčovat peníze od kamarádů a známých, odkládá své povinnosti, na které mu nezbyvá čas. Posledním stádiem je stádium zoufalství, kdy se začínají objevovat problémy ve škole, v zaměstnání. Hráč je již hrou tak pohlcen, že si nedokáže sám pomoci (Sochůrek, 2009, s. 124 - 129).

Mládež, která podlehla této závislosti, přestává navštěvovat školu, ztrácí pocit zodpovědnosti za své chování. Objevují se první drobné krádeže - nejprve v peněženkách rodičů, později kradou postižení vše, co je prodejné, jen aby měli finanční prostředky na další hru (Kříž, 2000, s. 122).

6.6 Záškoláctví

Záškoláctví je jev, kdy **dítě** bez vědomí a souhlasu rodičů úmyslně nenavštěvuje školu. Záškoláctví je jednání kdy dítě přestává chodit do školy, lže a postupně začíná mít ke škole odpor. Je mu dobře mezi kamarády, kteří se chovají stejně (Čech, 2000, s. 53 - 54).

Záškoláctví může být způsobeno narušeným vztahem ke škole a k učení, tím že dítě nedokáže jinak řešit své problémy, nebo tím že se snaží ve všem vyrovnat svým kamarádům.

Záškoláctví lze rozdělit do několika různých kategorií:

- pravé záškoláctví - rodiče nemají tušení o tom, že dítě nenavštěvuje školu;
- záškoláctví s vědomím rodičů - rodiče dítěti absenci ve škole tolerují a omlouvají, někdy i ke svému prospěchu;
- záškoláctví s klamáním rodičů - děti klamou své rodiče a nejdou do školy třeba proto, že předstírají nemoc;
- útěky ze školy - děti si nechají zapsat přítomnost ve škole, teprve potom odejdou, někdy se do školy během vyučování vrátí (Martínek, 2009, s. 97).

Jedním z důvodů, proč nechtějí některé děti do školy chodit, může být posměch spolužáků. Děti pocházející ze sociálně slabších rodin, si nemohou dovolit drahé značkové oblečení, nový model mobilního telefonu, jako jejich bohatší spolužáci a z tohoto důvodu se často stávají terčem posměchu a šikanování.

Kde hledat příčiny počínající agresivity a šikany u dětí a mládeže? Kořeny bývají většinou ukryty v rodině, v jejím výchovném stylu. Svůj podíl na vzrůstající agresivitě má ale i současný stav naší společnosti, ve které často neplatí zákony a celospolečenské normy pro všechny lidi stejně. Děti potřebují řád a ten jim bohužel v současném světě rodina ani společnost poskytnout neumí. Nezájem o výchovu dětí a nedostatek času, který jim věnujeme mohou být spouštěcím mechanismem vzrůstající agresivity. Děti se nemají jak bránit negativním vlivům svých rodičů, jejich příkazy, zákazy a omezená komunikace vedou k tomu, že se dítě nemá jak účinně bránit a jeho obranou se pak stává agrese (Prokešová, 2004, s. 35 - 36).

6.7 Šikana

Pod pojmem šikana se skrývá záměrné ubližování jiné osobě. Obvykle se jedná o cílené opakované násilí na jedinci, konané jednotlivcem nebo skupinou. Šikana může mít nespočet forem, od fyzického napadání - bytí, přes vydírání, poškozování věcí druhého, slovní napadání - nadávky, až po vyhrožování, zastrašování, či pomluvy.

Charakteristika agresora: snaha ovládat druhé, touha po moci, bezohlednost a krutost.

Charakteristika oběti: většinou dítě s handicapem, nebo dítě sociálně znevýhodněné.

(Martínek, 2009, s. 109 - 113).

Průběh šikany lze rozdělit do pěti etap:

1. počátek vzniku šikany - oběti jsou vytěsňeny z kolektivu, ostatní se s nimi nebaví, povyšují se nad nimi, odstrkují je;
2. psychický nátlak přerůstá ve fyzické týrání, agresor se v týrání vyžívá, touží po moci;
3. k agresorovi se přidávají ostatní;
4. skupina agresorů se začíná chovat krutě, nelze jí již klást odpor;
5. vůdce agresorů zaujímá vedoucí postavení ve skupině, u oběti se začínají projevovat změny chování, zvýšená úzkost, strach, nachází ve stádiu psychického zhroucení.

(Martínek, 2009, s. 117 - 129).

7. VÝZKUMNÁ ČÁST

7.1 Cíl výzkumné práce, metody sběru dat

Cíl výzkumné práce

Zjistit, jakým způsobem dnešní mládež tráví svůj volný čas, jakým aktivitám dává přednost a zda se rodiče zajímají o volný čas svých dětí. Cítíme, že pasivní trávení volného času je v dnešní době problémem. V této části bakalářské práce se pokusíme zjistit, zda u dnešní mládeže skutečně pasivní formy trávení volného času převládají. Metodologickým problémem praktické části je specifikace tzv. aktivních a pasivních forem trávení volného času. Z tohoto důvodu vycházíme z metodického materiálu MŠMT.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve svém metodickém materiálu *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* z roku 2002 dělí formy aktivit na dvě skupiny: na aktivní a na pasivní využívání volného času. Každá z těchto forem má svá specifika.

Aktivní trávení volného času je základem zdravého životního stylu. Aktivní odpočinek je zároveň prevencí před sociálně patologickými jevy u dětí a mládeže.

Formy aktivních činností: fyzická aktivita;

zájmová činnost;

pohyb na čerstvém vzduchu.

Pasivní trávení volného času je opakem aktivního. Při pasivním trávení volného času se snižuje frekvence volnočasových aktivit.

Formy pasivních činností: sledování televize;

práce na počítači a sledování počítačových her;

návštěvy restauračních zařízení;

bloumání po ulicích, nic-nedělání

(*Volný čas a prevence u dětí a mládeže*, 2002, s. 6 - 11).

Metody sběru dat

Pro výzkum byla pro ověření nebo vyvrácení stanovených předpokladů použita kvantitativní metodologie. Kvantitativní metodologie je statistická matematická metoda

s vysokým stupněm objektivitu, kterou lze použít k získání menšího množství informací od většího počtu jedinců. Kvalitativní metodologie, kterou lze získat větší množství informací (např. při rozhovoru s respondentem), nebyla z důvodu časové náročnosti použita. Jako výzkumná metoda byl vybrán dotazník, pomocí kterého byly shromážděny informace potřebné k provedení výzkumu (Skalková, 1983, s. 86).

Při sestavování dotazníku je nejdůležitější uvědomit si, co se snažíme zjistit a podle toho správně formulovat otázky. Ty je potřeba v dotazníku správně seřadit. Na začátku by měly být otázky, které respondenta zaujmou, na konci otázky, které mohou být pro respondenta osobní nebo příliš choulostivé. Zjišťujeme pouze nezbytné údaje. Dotazník může být sestaven z otázek uzavřených, otevřených nebo polouzavřených. U otevřených otázek se respondent sám rozhoduje o délce i obsahu své odpovědi. Opakem jsou otázky uzavřené (strukturované), které dávají dotazovanému možnost volby mezi dvěma či více alternativami. Mohou to být otázky zcela uzavřené typu odpovědi ano – ne, nebo otázky s možností několika voleb. Otázky uzavřené lze rozdělit ještě na výběrové, výčtové nebo stupnicové. U otázek polouzavřených respondent nejdříve vybere odpověď z uvedené nabídky, tu má pak ještě možnost rozvinout. Otázky v dotazníku by měly být jednoduché, srozumitelné a jednoznačné. Jedná se o málo nákladnou a časově úspornou metodu, a to jak z pohledu výzkumu, tak i z pohledu zpracování.

Rizikem u této metody může být špatná stylizace a složitost otázek, neúplnost vyplnění nebo to, že respondent v dotazníku uvede nepravdivé informace.

Konstrukce dotazníku

Pro výzkum byl použit strukturovaný anonymní dotazník složený ze 12 otázek uzavřených a 1 otázky polouzavřené (dotazník je přílohou č. 1 této práce).

Pro distribuci dotazníků byla zvolena varianta osobního rozdáni a následného osobního sběru, neboť pouze tato varianta zaručuje stoprocentní návratnost dotazníků. Distribuce dotazníků poštou, ani jejich rozesláni elektronicky, stoprocentní návratnost nezaručuje. První otázka dotazníku zjišťuje pohlaví respondentů. Odpovědi na otázky č. 2, 3 a 4 by měly dát odpověď na otázku, jak dnešní mládež nakládá se svým volným časem. Odpovědi na otázky č. 5, 6, 7 a 8 by měly ukázat, jak osloveni studenti využívají svůj volný čas, čemu se ve svém volnu nejvíce věnují, zda provozují nějaký sport, nebo zda navštěvují nějaký zájmový kroužek. To, zda se dnešní mládež obejde bez moderních komunikačních technologií, by měly potvrdit nebo vyvrátit odpovědi na otázky

č. 9, 10, 11 a 12. Odpověď na poslední 13. otázku nám pomůže zjistit, zda se v dnešní době rodiče zajímají o to, jak jejich děti tráví volný čas.

7.2 Realizace výzkumného šetření

Výzkum byl orientován na mládež ve věku 13 až 19 let. V odborné literatuře se uvádí, že u této věkové skupiny dosahuje četnost volnočasových aktivit maxima. Jedná se např. o návštěvy kin, poslech hudby, vysedávání u počítače, návštěvy diskoték, kaváren a restaurací, schůzky s kamarády, ale také třeba o bezcílné bloumání po ulicích. Za neaktivnější ve využívání volného času je považována mládež ve věku kolem 17 let. Poté se s narůstajícím věkem začíná volnočasová aktivita mládeže opět snižovat (Kraus, Poláčková, 2001, s. 165 – 167).

Ještě než došlo k samotnému sběru dat na víceletém gymnáziu, byl proveden tzv. předvýzkum, aby byl vyzkoušen sestavený dotazník. Připravený dotazník byl vyplněn 20 náhodně vybranými žáky 8. a 9. třídy Základní školy v Novém Kníně. V předvýzkumu nebyly v dotazníku zjištěny žádné závažné nedostatky, které by mohly nějakým způsobem znehodnotit plánovaný výzkum. Proto mohl být výzkum na připraveném dotazníku proveden.

Výsledky a vyhodnocení výzkumu jsou zaznamenány v přehledných tabulkách a sloupcových grafech. Jejich názornost a konkrétnost se jeví jako nejlepší pro vytvoření si co nejjasnější představy o sledovaném jevu. Pouze u otázek č. 8 a č. 10 byl pro větší názornost zvolen graf výsečový.

Výzkum proběhl na víceletém Gymnáziu Karla Čapka v Dobříši (www.gymkc.cz). Víceleté gymnázium je druh gymnázia, na které je možné přestoupit již v průběhu základní školy. Stejně jako klasická čtyřletá jsou i víceletá gymnázia určena především těm studentům, u kterých se předpokládá budoucí vysokoškolské studium.

Výzkumu se zúčastnilo 100 studentů ve věku 13 až 19 let, z toho 62 dívek a 38 chlapců. Formou náhodného výběru odpovídalo na otázky 25 studentů ze sekundy (13 let), 25 z kvarty (15 let), 25 ze sexty (17 let) a 25 studentů z oktávy (19 let). Dotazníky byly osobně rozdány a po vyplnění bylo dohlédnuto na jejich stoprocentní návratnost.

Původně se měli výzkumu místo studentů sekundy a kvarty zúčastnit žáci první, páté a deváté třídy ZŠ v Dobříši. Bohužel kvůli nedostatečné vstřícnosti ze strany vedení ZŠ při realizaci výzkumného šetření byli místo žáků těchto tříd osloveni studenti sekundy a kvarty výše uvedeného gymnázia.

7.3 Výzkumné předpoklady

Předpoklad č. 1

Lze předpokládat, že většina dnešní mládeže dává přednost pasivnímu trávení volného času před aktivním.

Předpoklad č. 2

Lze předpokládat, že mezi nejčastější volnočasové aktivity současné mládeže patří moderní technologie (počítač, mobilní telefon a televize).

Předpoklad č. 3

Lze předpokládat, že většina rodičů nejeví zájem o to, jak jejich děti tráví svůj volný čas.

7.4 Výsledky výzkumného šetření a jejich analýza

Otázka č. 1 Jakého jste pohlaví?

Tabulka č. 4 Rozdělení respondentů podle pohlaví.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
chlapci	10	40%	9	36%	10	40%	9	36%	38	38%
dívký	15	60%	16	64%	15	60%	16	64%	62	62%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

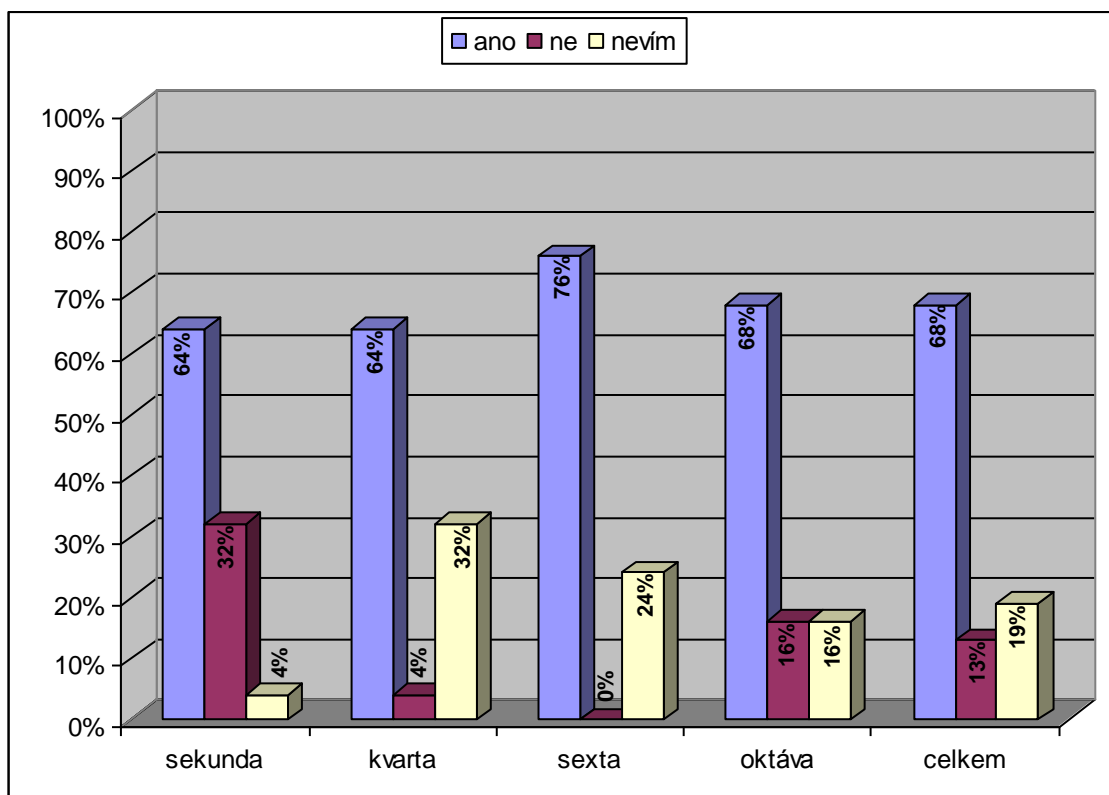
Tabulka č. 4 ukazuje počet a pohlaví dotazovaných. Z celkového množství 100 respondentů se výzkumu zúčastnilo celkem 38 chlapců (tj. 38%) a 62 dívek (tj. 62%). Jak v sekundě, tak i v sextě se výzkumu zúčastnilo 15 dívek (tj. 60%) a 10 chlapců (tj. 40), v kvartě stejně jako v oktávě 16 dívek (tj. 64%) a 9 chlapců (tj. 36%).

Otázka č. 2 Myslíte si, že máte dostatek volného času?

Tabulka č. 5 Kolik volného času mají dotazovaní respondenti.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano	16	64%	16	64%	19	76%	17	68%	68	68%
ne	8	32%	1	4%	0	0%	4	16%	13	13%
nevím	1	4%	8	32%	6	24%	4	16%	19	19%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 1 Kolik volného času mají dotazovaní respondenti.

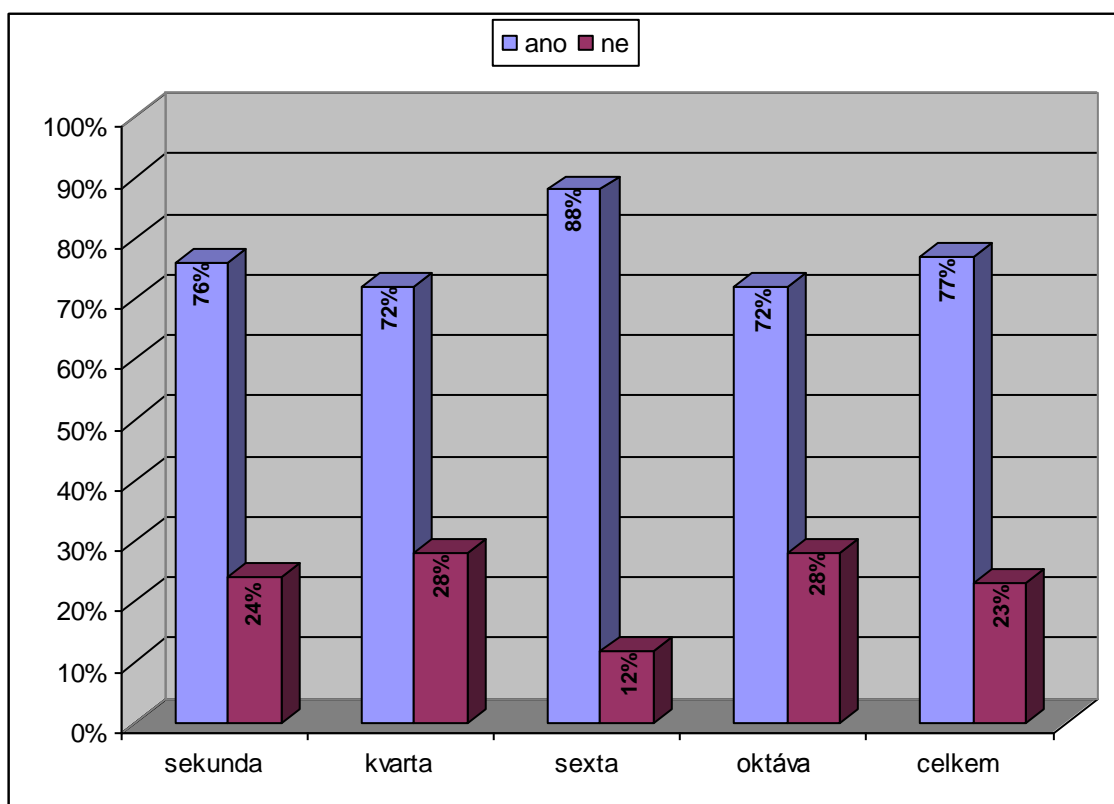
V grafu č. 1 jsou v procentech znázorněny odpovědi studentů na otázku, zda se domnívají, že mají dostatek volného času. V sekundě si 16 studentů (tj. 64%) myslí, že mají, 8 (tj. 32%) si myslí, že ne a pouze 1 (tj. 4%) odpověděl, že neví. V kvartě si 16 studentů (tj. 64%) myslí, že mají, 1 (tj. 4%) si myslí, že ne a 8 (tj. 32%) odpovědělo, že neví. V sextě má 19 (tj. 76%) studentů dostatek volného času, 6 (tj. 24%) neví, nikdo ze studentů neodpověděl ne. I v oktávě se většina studentů domnívá, že má dostatek volného času. 17 dotazovaných (tj. 68%) odpovědělo ano, 4 (tj. 16%) ne a 4 (tj. 16%), že neví. Celkově lze z grafu překvapivě vyčíst, že naprostá většina studentů nepocítuje nedostatek volného času. 68 studentů ze 100 (tj. 68%) odpovědělo, že mají dostatek volného času, 13 (tj. 13%), že nemá a 19 (tj. 19%), že neví.

Otázka č. 3 Trávíte volný čas podle svých představ?

Tabulka č. 6 Trávení volného času podle představ respondentů.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano	19	76%	18	72%	22	88%	18	72%	77	77%
ne	6	24%	7	28%	3	12%	7	28%	23	23%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 2 Trávení volného času podle představ respondentů.

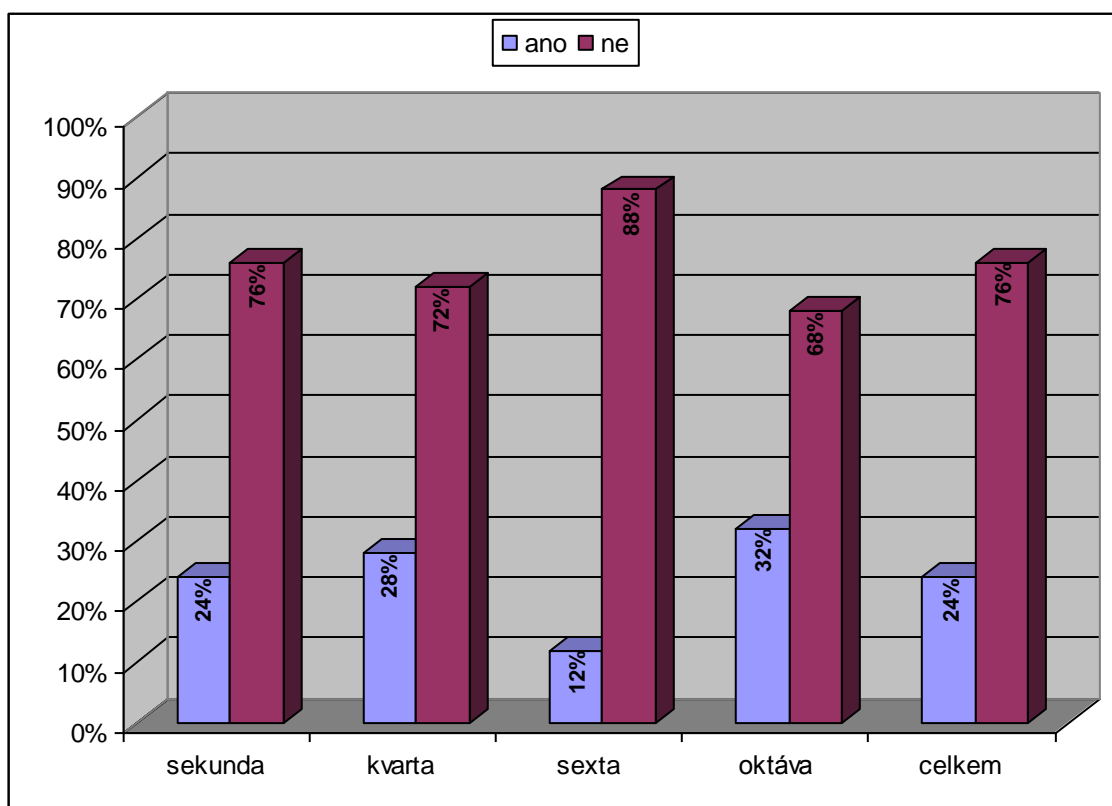
Na dalším grafu je vidět, že naprostá většina respondentů tráví volný čas podle svých představ. Konkrétně 77 (tj. 77%) ze 100 dotázaných. Pouhých 23 (tj. 23%) jich volný čas podle svých představ netráví. V sekundě odpovědělo 19 (tj. 76%) studentů ano, 6 (tj. 24%) ne. V kvartě 18 (tj. 72%) ano a 7 (tj. 28%) ne. V sextě je podíl kladných odpovědí nejvyšší, 22 (tj. 88%) studentů odpovědělo ano, pouze 3 (tj. 12%) ne. Studenti v oktávě odpovídali stejně jako studenti v kvartě. 18 (tj. 72%) jich uvedlo ano, 7 (tj. 28%) ne.

Otázka č. 4 Nudíte se často?

Tabulka č. 7 Jak často se nudí dotazovaní respondenti.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano	6	24%	7	28%	3	12%	8	32%	24	24%
ne	19	76%	18	72%	22	88%	17	68%	76	76%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 3 Jak často se nudí dotazovaní respondenti.

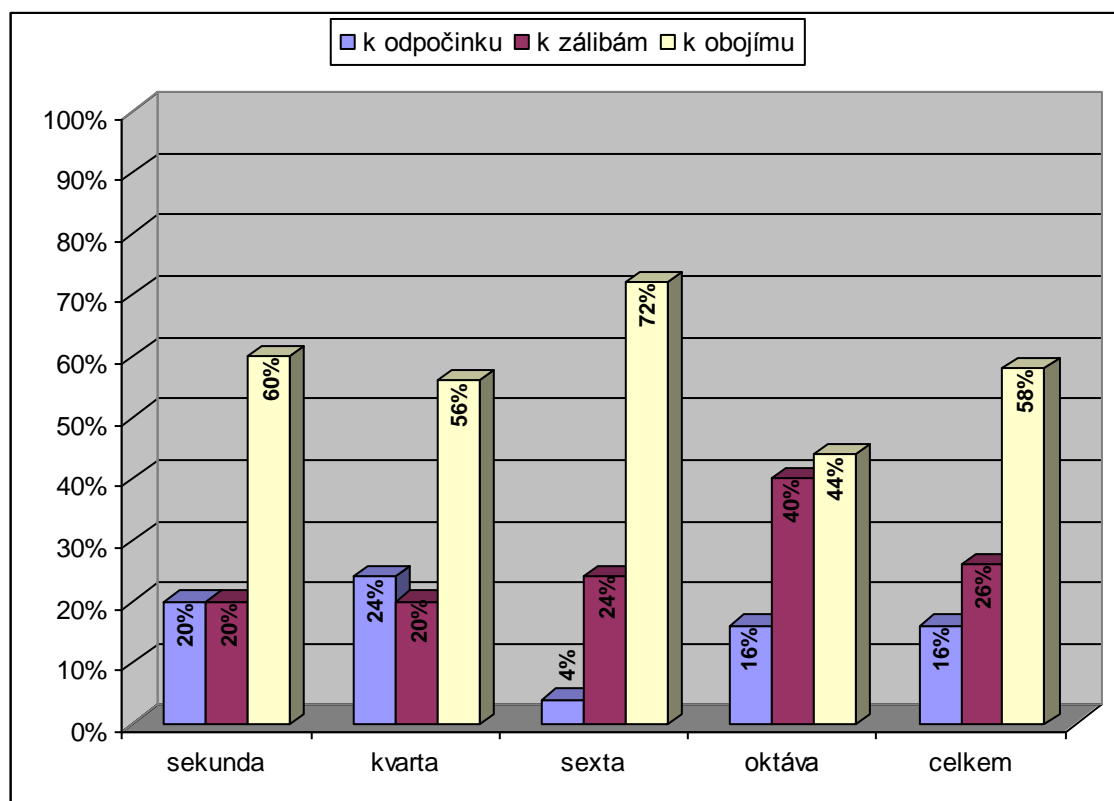
Graf č. 3 ukazuje, že se dnešní středoškoláci nemají čas nudit. Více jak tři čtvrtiny jich na otázku, zda se často nudí, odpovědělo, že ne. V sekundě se nenudí 19 (tj. 76%) studentů, 6 (tj. 12%) ano. V kvartě je výsledek obdobný, 18 (tj. 72%) ne, 7 (tj. 28%) ano. V sextě se nudí nejméně studentů, pouze 3 (tj. 12%). 22 (tj. 88%) odpovědí znělo, nenudím. A podobný poměr odpovědí je i v oktávě. 17 (tj. 68%) studentů se zde nenudí, 8 (tj. 32%) ano. Celkem se ze 100 dotázaných ve svém volném čase nenudí 76 (tj. 76%) dotázaných. Pouze 24% (tj. 24) jich uvedlo, že ano.

Otázka č. 5 K čemu převážně využíváte svůj volný čas?

Tabulka č. 8 Využití volného času respondenty.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
k odpočinku	5	20%	6	24%	1	4%	4	16%	16	16%
k zálibám	5	20%	5	20%	6	24%	10	40%	26	26%
k obojímu	15	60%	14	56%	18	72%	11	44%	58	58%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 4 Využití volného času respondenty.

Následujícího graf nám ukazuje, že většina dotazovaných rozděluje svůj volný čas rovnoměrně mezi své záliby a odpočinek. V sekundě je to 15 (tj. 60%) studentů, v kvartě 14% (tj. 56), v sextě je takových studentů nejvíce a to 18 (tj. 72%), v oktávě naopak nejméně pouhých 11 (tj. 44%). Pouze k odpočinku využívá svůj volný čas 5 (tj. 20%) studentů v sekundě, 6 (tj. 24%) v kvartě, pouze 1 (tj. 4%) v sextě a 4 (tj. 16%) v oktávě. Pouze k zálibám 5 (tj. 20%) studentů v sekundě, 5 (tj. 20%) v kvartě, 6 (tj. 24%) v sextě a nejvíce 10 (tj. 40%) v oktávě. Celkově využívá svůj volný

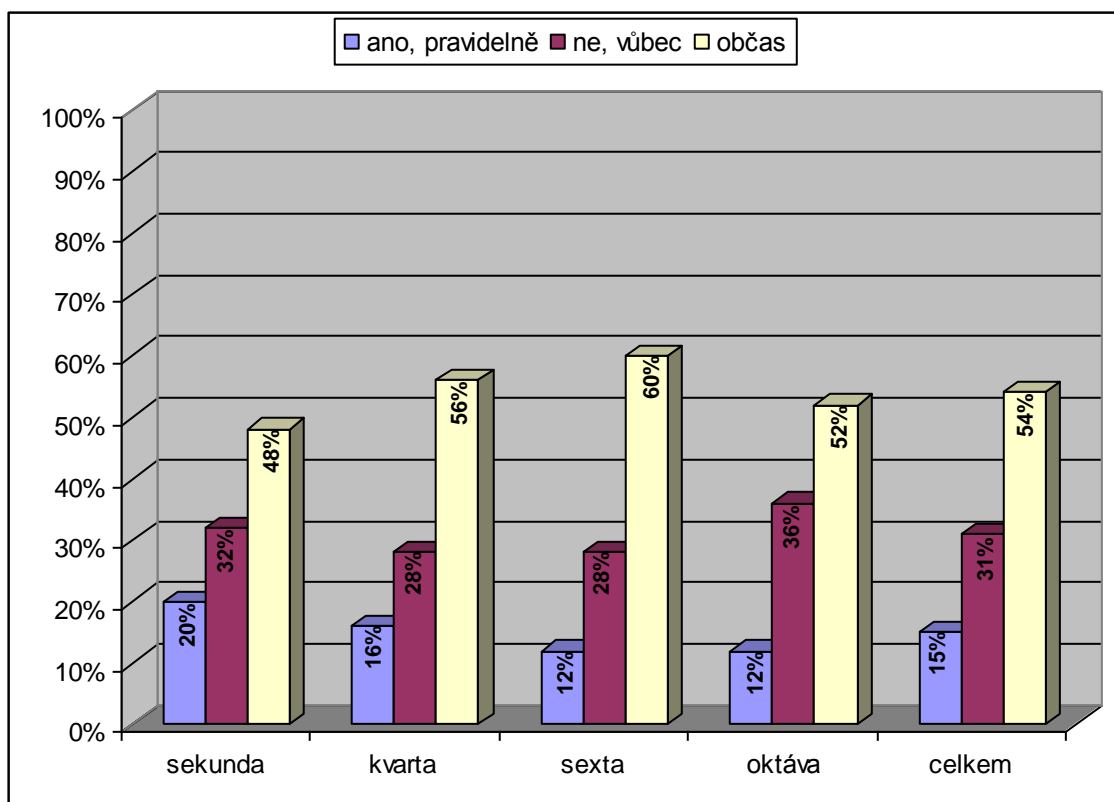
čas k obojímu, jak k zálibám, tak i k odpočinku 58 (tj. 58%) studentů, 26 (tj. 26%) se jich věnuje pouze svým zálibám a 16 (tj. 16%) pouze odpočinku.

Otázka č. 6 Věnujete se ve svém volném čase nějakému sportu?

Tabulka č. 9 Zájem respondentů o sport.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano, pravidelně	5	20%	4	16%	3	12%	3	12%	15	15%
ne, vůbec	8	32%	7	28%	7	28%	9	36%	31	31%
občas	12	48%	14	56%	15	60%	13	52%	54	54%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 5 Zájem respondentů o sport.

Jak je vidět na dalším grafu, ve svém volném čase pravidelně sportuje pouze 15% oslovených, občas zhruba polovina. V sekundě 5 (tj. 20%) studentů pravidelně, 12 (tj. 48%) občas a 8 (tj. 32%) vůbec. V kvartě 4 (tj. 16%) pravidelně, 14 (tj. 56%)

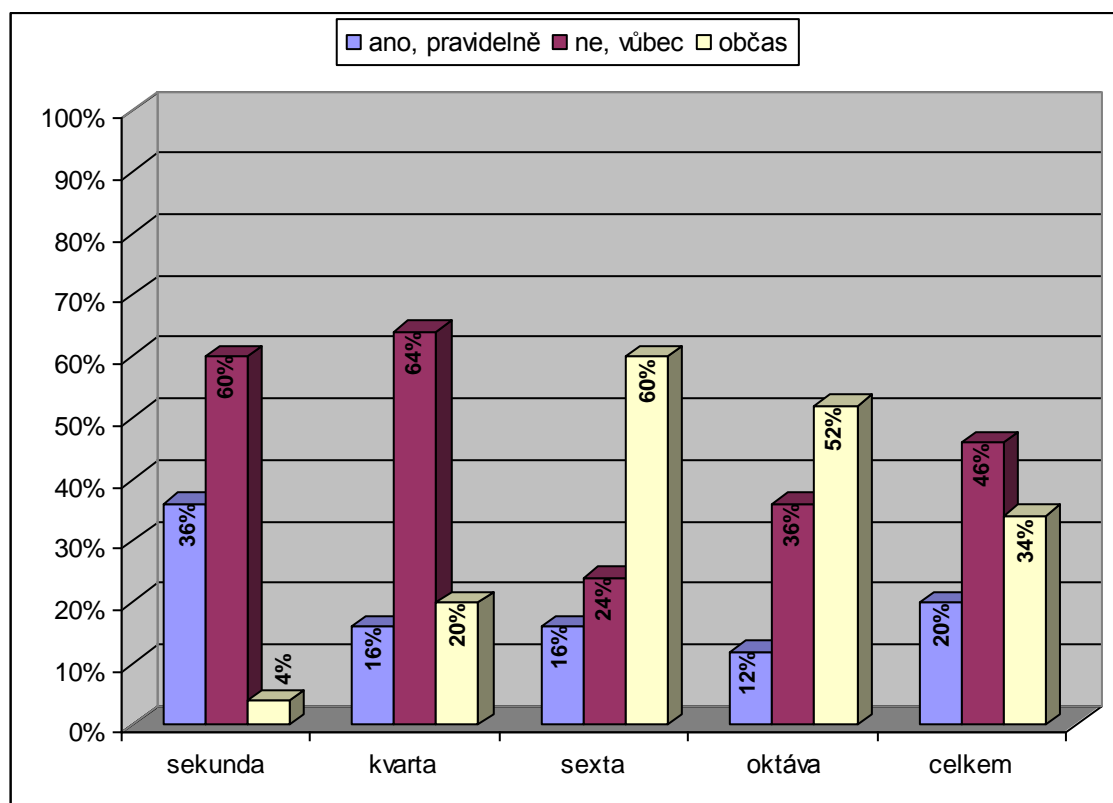
občas a 7 (tj. 28%) vůbec. V sextě 3 (tj. 12%) studentů pravidelně, 15 (tj. 60%) občas a 7 (tj. 28%) vůbec. V oktávě 3 (tj. 12%) pravidelně, 13 (tj. 52%) občas a 9 (tj. 36%) vůbec. Celkově sportuje pravidelně 15 (tj. 15%) studentů, 54 (tj. 54%) občas a bohužel 31 (tj. 31%) jich nesportuje vůbec.

Otázka č. 7 Navštěvujete nějaký zájmový kroužek?

Tabulka č. 10 Zájem respondentů o zájmové kroužky.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano, pravidelně	9	36%	4	16%	4	16%	3	12%	20	20%
ne, vůbec	15	60%	16	64%	6	24%	9	36%	46	46%
občas	1	4%	5	20%	15	60%	13	52%	34	34%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 6 Zájem respondentů o zájmové kroužky.

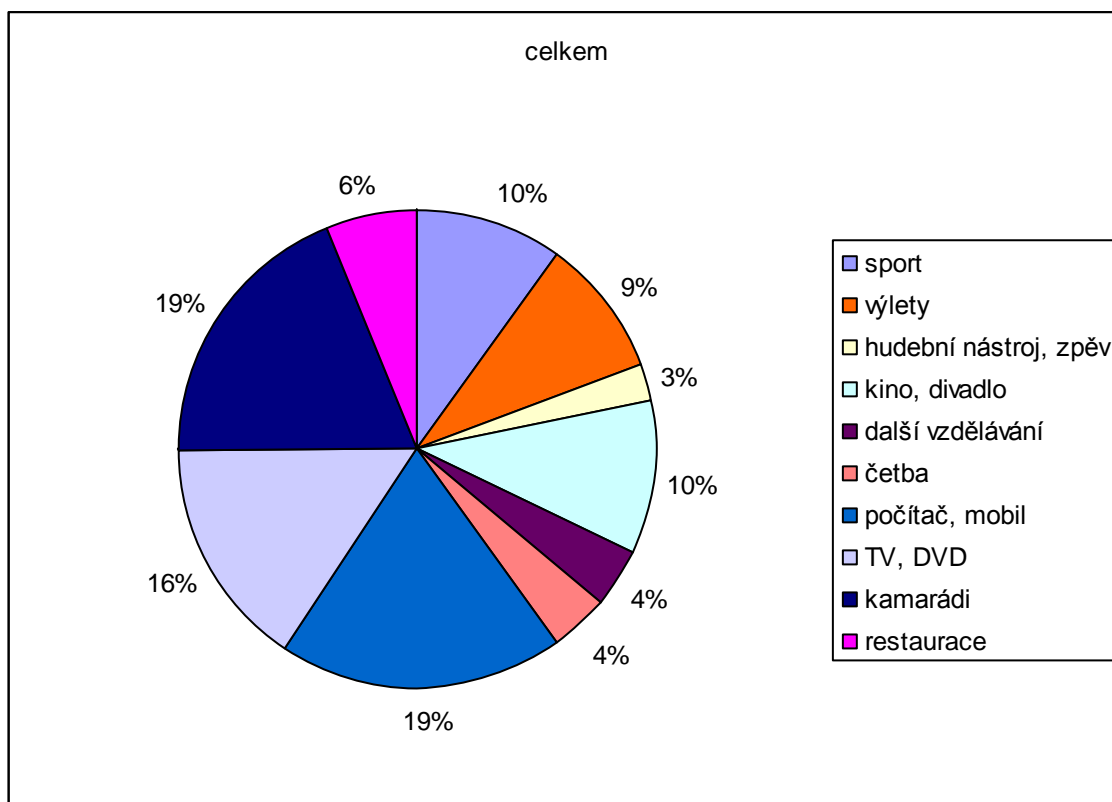
Tento graf ukazuje jaký je mezi dnešní mládeží zájem o zájmové kroužky. Vidíme, že většina mladších studentů žádný zájmový kroužek nenavštěvuje, většina starších naopak občas ano. Celkově je zájem a nezájem o zájmové kroužky přibližně v rovnováze. Ze 100 respondentů jich 20 (tj. 20%) navštěvuje nějaký zájmový kroužek pravidelně, 34 (tj. 34%) občas, 46 (tj. 46%) vůbec. V sekundě 9 (tj. 36%) pravidelně, 1 (tj. 4%) občas, 15 (tj. 60%) vůbec. V kvartě 4 (tj. 16%) pravidelně, 5 (tj. 20%) občas, 16 (tj. 64%) vůbec. V sextě 4 (tj. 16%) pravidelně, 15 (tj. 60%) občas, 6 (tj. 24%) vůbec. V oktávě 3 (tj. 12%) pravidelně, 9 (tj. 36%) občas, 13 (tj. 52%) vůbec.

**Otázka č. 8 Jakým z uvedených volnočasových aktivit se věnujete nejvíce?
(u této otázky můžete zakroužkovat více odpovědí)**

Tabulka č. 11 Obliba uvedených volnočasových aktivit mezi respondenty.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
sport	13	11%	10	10%	15	10%	7	8%	45	10%
výlety	9	8%	8	8%	15	10%	9	10%	41	9%
hudební nástroj, zpěv	4	4%	2	2%	4	3%	1	1%	11	3%
kino, divadlo	9	8%	11	11%	18	13%	8	9%	46	10%
další vzdělávání	7	6%	2	2%	5	3%	3	3%	17	4%
četba	5	4%	2	2%	6	4%	4	5%	17	4%
počítač, mobil	22	19%	24	23%	23	17%	16	19%	85	19%
TV, DVD	22	19%	16	16%	22	15%	10	11%	70	16%
kamarádi	23	21%	20	20%	23	17%	20	24%	86	19%
restaurace	0	0%	6	6%	12	8%	9	10%	27	6%
celkem	114	100%	101	100%	143	100%	87	100%	445	100%

Graf č. 7 Obliba uvedených volnočasových aktivit mezi respondenty.

Pořadí oblíbenosti uvedených volnočasových aktivit mezi respondenty je následující: 86 (tj. 19%) respondentů tráví nejraději volný čas ve společnosti kamarádů, 85 (tj. 19%) u počítače, 70 (tj. 16%) sledováním TV a DVD, 46 (tj. 10%) návštěvami kin a divadel, 45 (tj. 10%) sportem, 41 (tj. 9%) na výletech, 27 (tj. 6%) vysedáváním v restauracích, 17 (tj. 4%) četbou, stejný počet dalším vzděláváním a nejméně 11 (tj. 3%) hrou na hudební nástroj, nebo zpěvem.

V sekundě je pro 23 (tj. 20%) respondentů nejoblíbenější vysedávání s kamarády, pro 22 (tj. 19%) počítač, pro stejný počet sledování TV a DVD, pro 13 (tj. 12%) sport, pro 9 (tj. 8%) výlety, pro stejný počet kino a divadlo, pro 7 (tj. 6%) další vzdělávání, pro 5 (tj. 4%) četba, pro 4 (tj. 4%) hra na hudební nástroj a zpěv, nikdo ze sekundy netráví volný čas vysedáváním v restauracích.

V kvartě je pro 24 (tj. 23%) respondentů nejoblíbenější počítač, pro 20 (tj. 20%) vysedávání s kamarády, pro 16 (tj. 16%) sledování TV a DVD, pro 11 (tj. 11%) kino a divadlo, pro 10 (tj. 10%) sport, pro 8 (tj. 8%) výlety, pro 6 (tj. 6%) vysedávání v restauracích, pro 2 (tj. 2%) hra na hudební nástroj a zpěv, pro stejný počet další vzdělávání a pro stejný počet také četba.

V sextě je pro 23 (tj. 17%) respondentů nejoblíbenější počítač, pro stejné množství vyseidávání s kamarády, pro 22 (tj. 15%) sledování TV a DVD, pro 18 (tj. 13%) kino a divadlo, pro 15 (tj. 10%) sport, pro stejné množství výlety, pro 12 (tj. 8%) vyseidávání v restauracích, pro 6 (tj. 4%) četba, pro 5 (tj. 3%) další vzdělávání a pro 4 (tj. 3%) hra na hudební nástroj a zpěv.

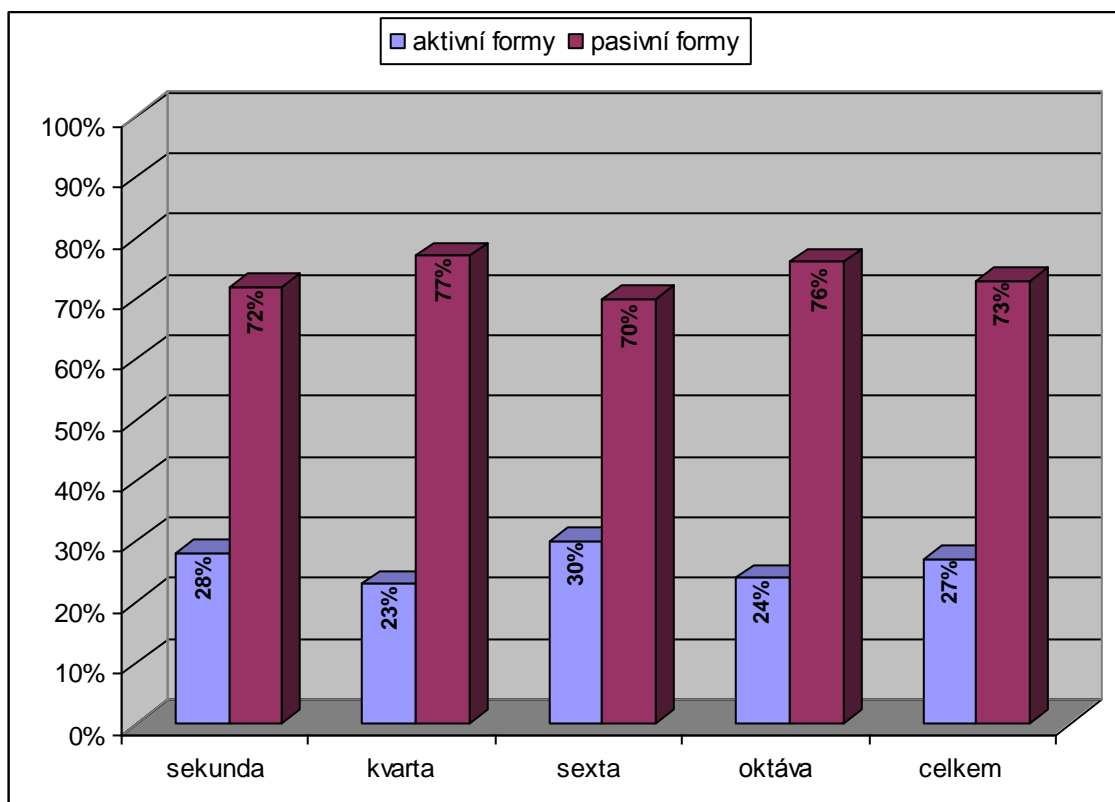
V oktávě je pro 20 (tj. 24%) respondentů nejoblíbenější vyseidávání s kamarády, pro 16 (tj. 19%) počítač, pro 10 (tj. 11%) sledování TV a DVD, pro 9 (tj. 10%) výlety, pro stejné množství vyseidávání v restauracích, pro 8 (tj. 9%) kino a divadlo, pro 7 (tj. 8%) sport, pro 4 (tj. 5%) četba, pro 3 (tj. 3%) další vzdělávání a pro 1 (tj. 1%) hra na hudební nástroj a zpěv.

Pokud rozdělíme výše uvedené volnočasové aktivity na ty vyloženě aktivní jako je sport, výlety, hra na hudební nástroj, či zpěv a na ty vyloženě pasivní jako je vyseidávání u počítače, hraní si s mobilním telefonem, sledování TV a DVD, vyseidávání s kamarády, či vyseidávání v restauracích, bude poměr mezi aktivními a pasivními formami trávení volného času vypadat následovně:

Tabulka č. 12 Poměr pasivní a aktivní formy trávení volného času.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
aktivní formy	26	28%	20	23%	34	30%	17	24%	97	27%
pasivní formy	67	72%	66	77%	80	70%	55	76%	268	73%
celkem	93	100%	86	100%	114	100%	72	100%	365	100%

Graf č. 8 Poměr pasivní a aktivní formy trávení volného času.

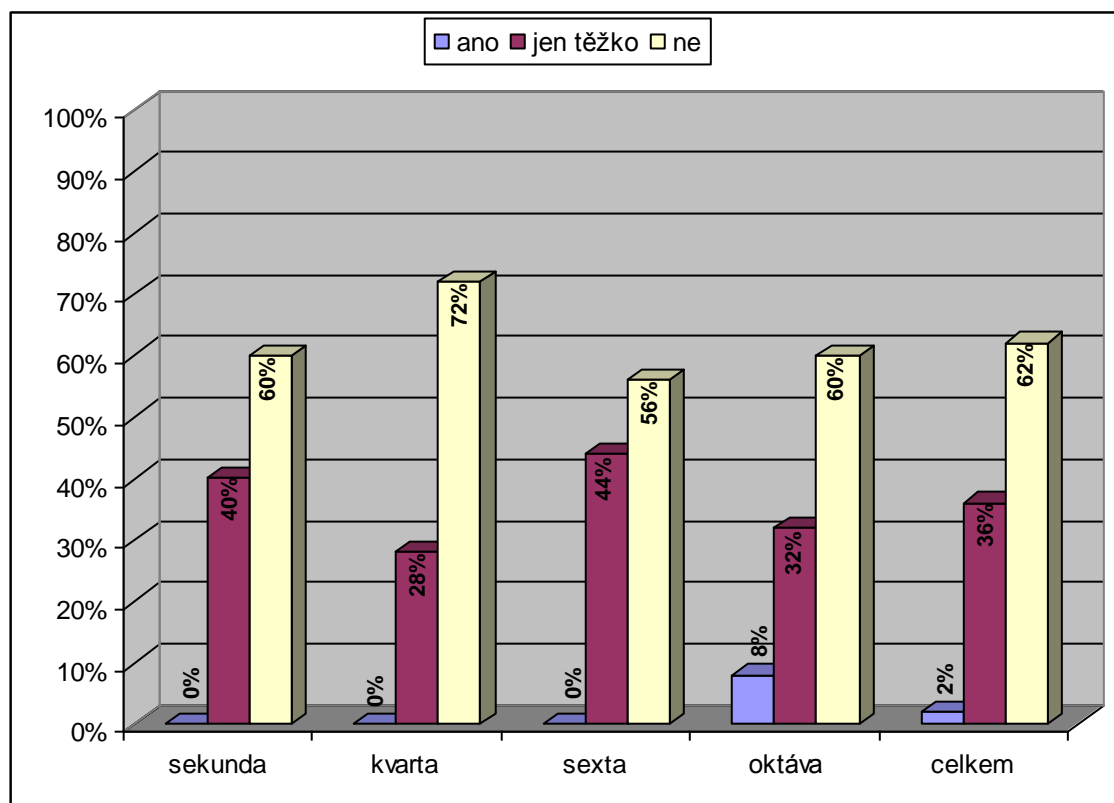
Jak je vidět z grafu, je zájem současné mládeže o aktivní formy trávení volného času přibližně třikrát menší než o formy pasivní. Konkrétně 73% volnočasových aktivit, které uvedli dotazovaní respondenti jako své oblíbené, lze zařadit mezi pasivní a pouze 27% mezi aktivní. Ve všech čtyřech sledovaných třídách je poměr mezi pasivními a aktivními formami trávení volného času téměř shodný. V sekundě můžeme zařadit 72% aktivit mezi pasivní a 28% mezi aktivní. V kvartě 77% mezi pasivní a 23% mezi aktivní. V sextě 70% mezi pasivní a 30% mezi aktivní. V oktávě 76% mezi pasivní a 24% mezi aktivní.

Otázka č. 9 Obejdete se při trávení svého volného času bez počítače („chytrého“ mobilního telefonu)?

Tabulka č. 13 Nepostradatelnost počítače („chytrého mobilního telefonu“) pro trávení volného času respondentů.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano	0	0%	0	0%	0	0%	2	8%	2	2%
jen těžko	10	40%	7	28%	11	44%	8	32%	36	36%
ne	15	60%	18	72%	14	56%	15	60%	62	62%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 9 Nepostradatelnost počítače („chytrého mobilního telefonu“) pro trávení volného času respondentů.

Z tohoto grafu je jasně vidět, že se dnešní mládež bez moderních technologií (počítače, „chytrého“ mobilního telefonu) neobejde. Ze 100 oslovených studentů uvedli pouze 2 (tj. 2%), že se bez počítače obejdou. 62 (tj. 62%) jich uvedlo, že ne, 36 (tj. 36%) jen těžko. Pouze v oktávě 2 (tj. 8%) studenti odpověděli, že se bez počítače obejdou. V sekundě, v kvartě, ani v sextě se nenašel nikdo. Jen těžko se bez něho obejde

10 (tj. 40%) studentů v sekundě, 7 (tj. 28%) v kvartě, 11 (tj. 44%) v sextě a 8 (tj. 32%) v oktávě. Bez počítače se neobejde 15 (tj. 60%) studentů v sekundě, 18 (tj. 72%) v kvartě, 14 (tj. 56%) v sextě a 15 (tj. 60%) v oktávě.

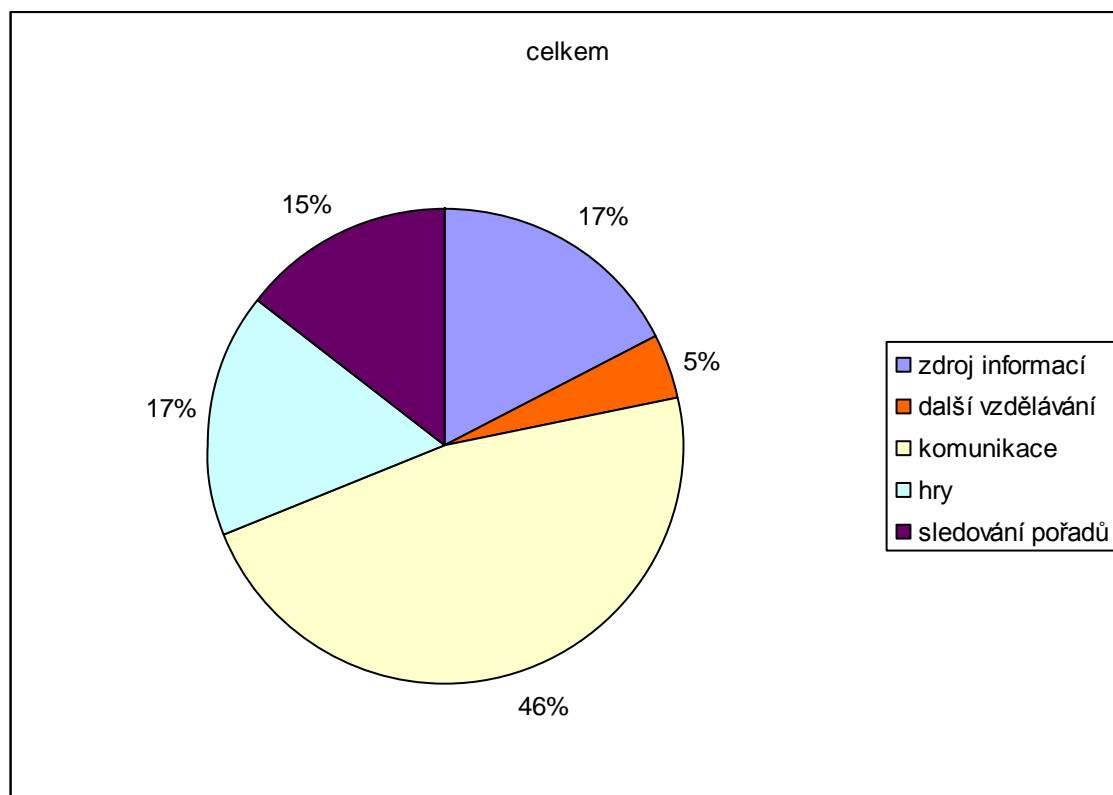
Otázka č. 10. K čemu převážně používáte ve svém volném čase počítač („chytrý“ mobilní telefon)?

(u této otázky můžete zakroužkovat více odpovědí)

Tabulka č. 14 Způsoby využívání počítače ve volném čase respondentů.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
zdroj informací	7	13%	8	17%	10	20%	10	20%	35	17%
další vzdělávání	5	9%	0	0%	2	4%	2	4%	9	5%
komunikace	25	48%	25	51%	25	52%	19	38%	94	46%
hry	11	21%	7	15%	5	10%	10	20%	33	17%
sledování pořadů	5	9%	8	17%	7	14%	9	18%	29	15%
celkem	53	100%	48	100%	49	100%	50	100%	200	100%

Graf č. 10 Způsoby využívání počítače ve volném čase respondentů.

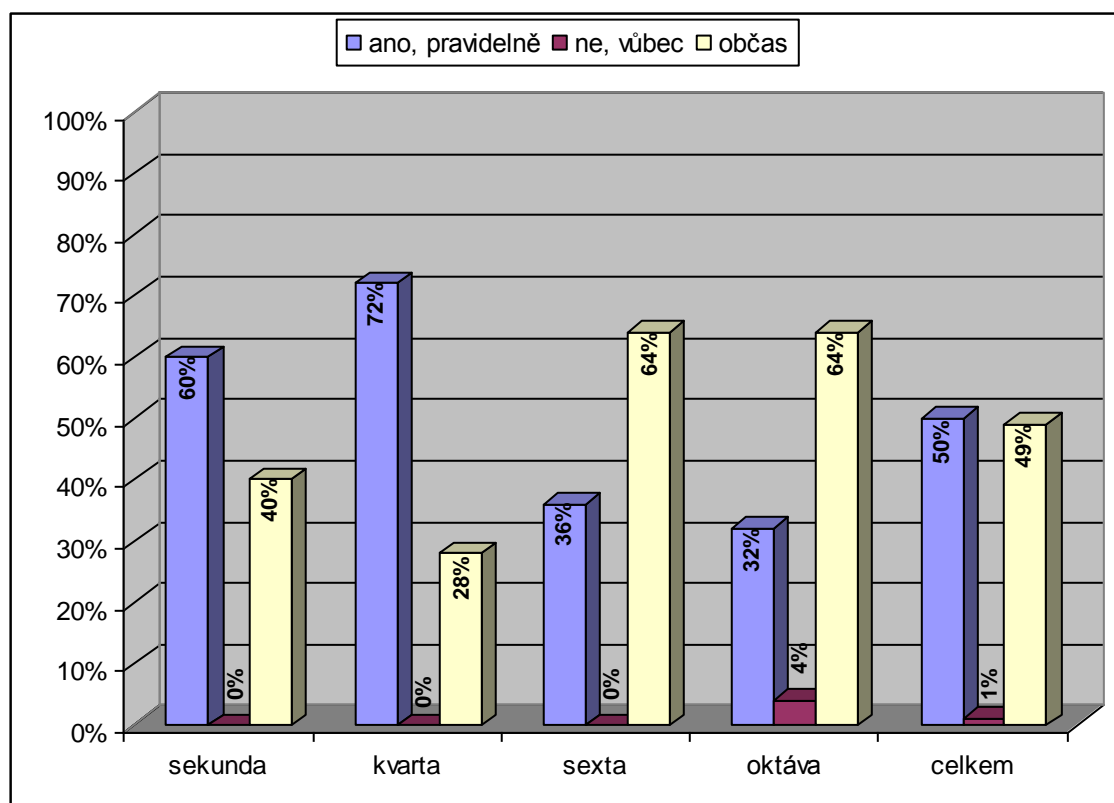
Otázka č. 10 navazuje na předchozí otázku. Studenti měli odpovědět, k čemu převážně používají svůj počítač. Jak je z grafu na první pohled patrné, jak mladší, tak i starší studenti používají počítač především ke komunikaci. Naopak počítač jako prostředek k dalšímu vzdělávání mezi mládeží moc populární není. 94 (tj. 46%) studentů používá počítač ke komunikaci, 35 (tj. 17%) jako zdroj informací, 33 (tj. 17%) ke hraní her, 29 (tj. 15%) ke sledování pořadů a pouze 9 (tj. 5%) k dalšímu vzdělávání.

Otázka č. 11 Trávíte část svého volného času na některé ze sociálních sítí (Facebook, Twitter atd.)?

Tabulka č. 15 Obliba sociálních sítí mezi respondenty.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano, pravidelně	15	60%	18	72%	9	36%	8	32%	50	50%
ne, vůbec	0	0%	0	0%	0	0%	1	4%	1	1%
občas	10	40%	7	28%	16	64%	16	64%	49	49%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 11 Obliba sociálních sítí mezi respondenty.

Ani výsledná podoba tohoto grafu není nijak překvapivá. Pouze jeden student ze 100 odpověděl, že netráví svůj volný čas na některé ze sociálních sítí. Většina mladších studentů tráví volný čas na sociálních sítích pravidelně, většina starších alespoň občas. V sekundě 15 (tj. 60%) studentů odpovědělo ano, pravidelně, 10 (tj. 40%) občas, nikdo neodpověděl ne, vůbec. V kvartě odpovědělo 18 (tj. 72%) studentů ano, 7 (tj. 28%)

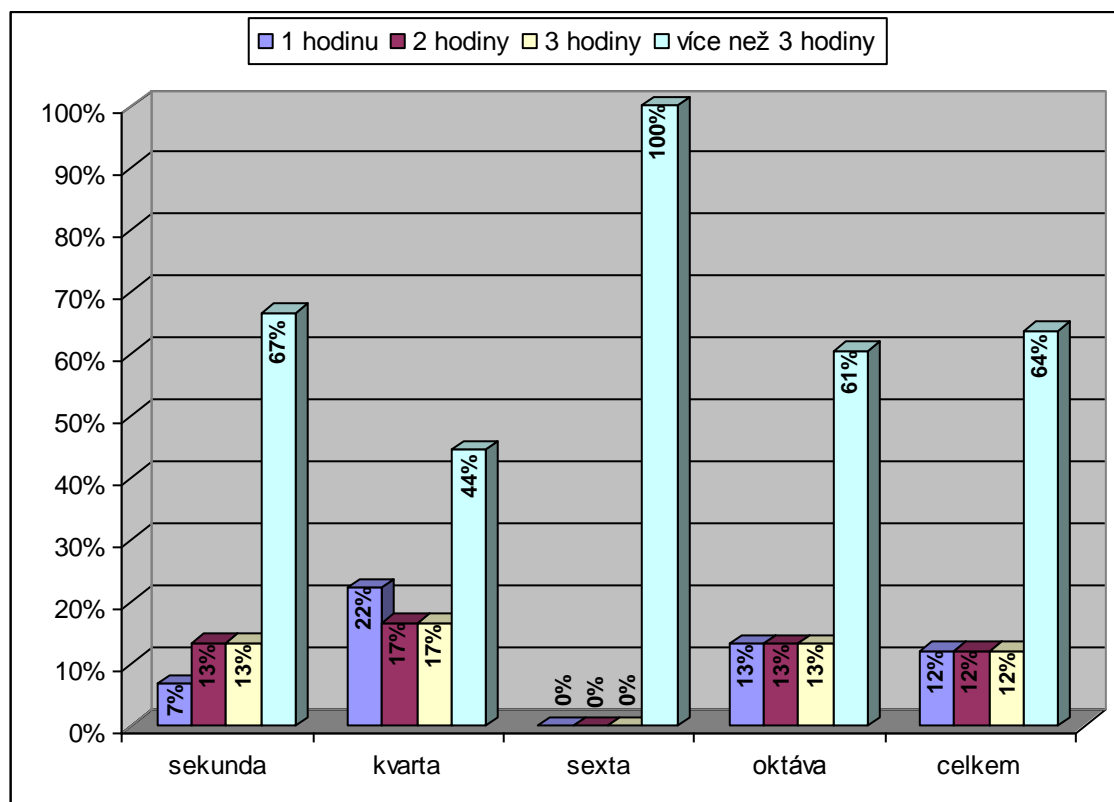
občas, ani zde nikdo neodpověděl ne. V sextě 9 (tj. 36%) ano, 16 (tj. 64%) občas, nikdo opět neodpověděl ne. V oktávě 8 (tj. 32%) ano, 16 (tj. 64%) občas, 1 (tj. 4%) student uvedl, že ne. Celkem tráví část volného času na sociálních sítích 96% studentů. 50 (tj. 50%) pravidelně, 49 (tj. 49%) občas, 1 (tj. 4%) student vůbec.

Doplnitelná otázka k otázce č. 11 Kolik hodin denně?

Tabulka č. 16 Čas strávený respondenty na sociálních sítích.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
1 hodinu	1	7%	4	22%	0	0%	1	13%	6	12%
2 hodiny	2	13%	3	17%	0	0%	1	13%	6	12%
3 hodiny	2	13%	3	17%	0	0%	1	13%	6	12%
více než 3 hodiny	10	67%	8	44%	9	100%	5	61%	32	64%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 12 Čas strávený respondenty na sociálních sítích.

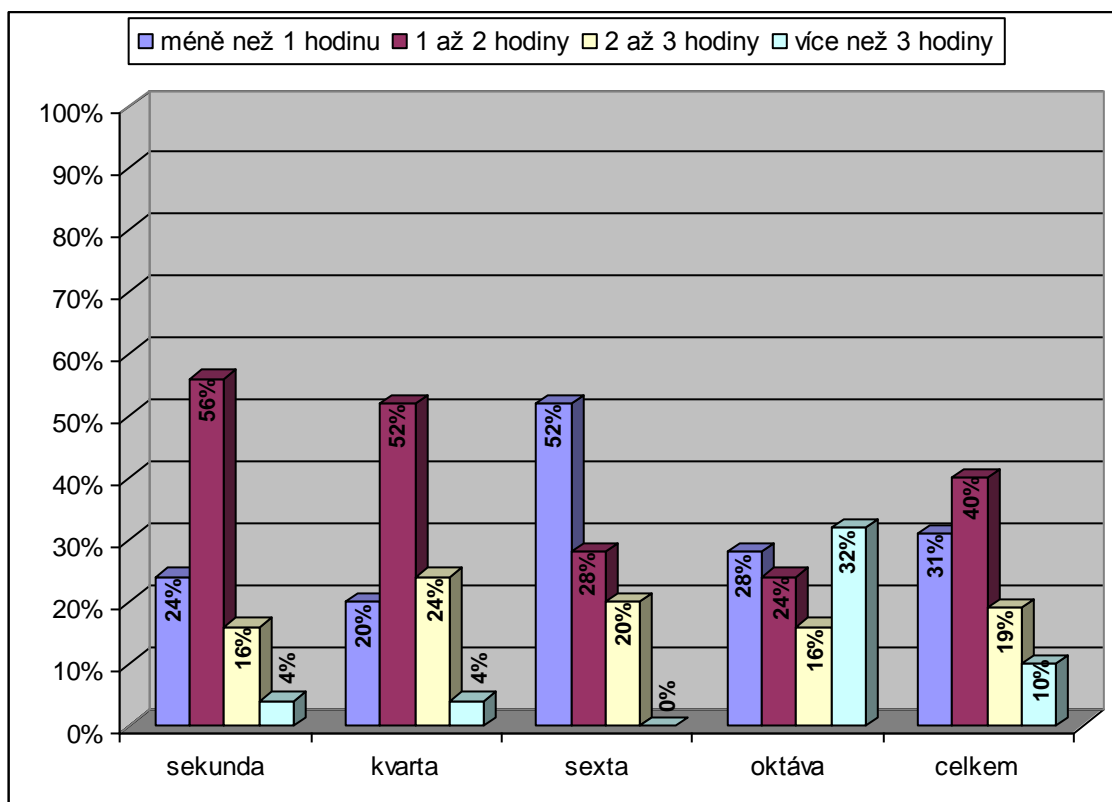
Graf č. 12, který zobrazuje odpovědi na otázku kolik hodin denně tráví studenti na sociálních sítích, překvapivě odhaluje, že je drtivá většina studentů ochotna věnovat denně více než 3 hodiny svého volného času vysedávání na některé ze sociálních sítí. Celkem 64 (tj. 64%) studentů. 6 (tj. 12%) jich tráví na některé ze sociálních sítí hodinu denně, stejně tolik 2 hodiny denně a stejný počet 3 hodiny denně. V sekundě 10 (tj. 67%) více než 3 hodiny denně, 1 (tj. 7%) hodinu denně, 2 (tj. 13%) 2 hodiny denně, 2 (tj. 13%) 3 hodiny denně. V kvartě 8 (tj. 44%) více než 3 hodiny denně, 4 (tj. 22%) hodinu denně, 3 (tj. 17%) 2 hodiny denně, 3 (tj. 17%) 3 hodiny denně. V sextě tráví více než 3 hodiny denně na některé ze sociálních sítí 9 (tj. plných 100%) studentů. V oktávě 5 (tj. 61%) více než 3 hodiny denně, 1 (tj. 13%) hodinu denně, stejně tolik 2 hodiny denně a stejný počet 3 hodiny denně.

Otázka č. 12 Kolik hodin denně strávíte sledováním TV, DVD, pořadů na počítači?

Tabulka č. 17 Čas strávený respondenty sledováním TV, DVD a pořadů na počítači.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
méně než 1 hodinu	6	24%	5	20%	13	52%	7	28%	31	31%
1 až 2 hodiny	14	56%	13	52%	7	28%	6	24%	40	40%
2 až 3 hodiny	4	16%	6	24%	5	20%	4	16%	19	19%
více než 3 hodiny	1	4%	1	4%	0	0%	8	32%	10	10%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 13 Čas strávený respondenty sledováním TV, DVD a pořadů na počítači.

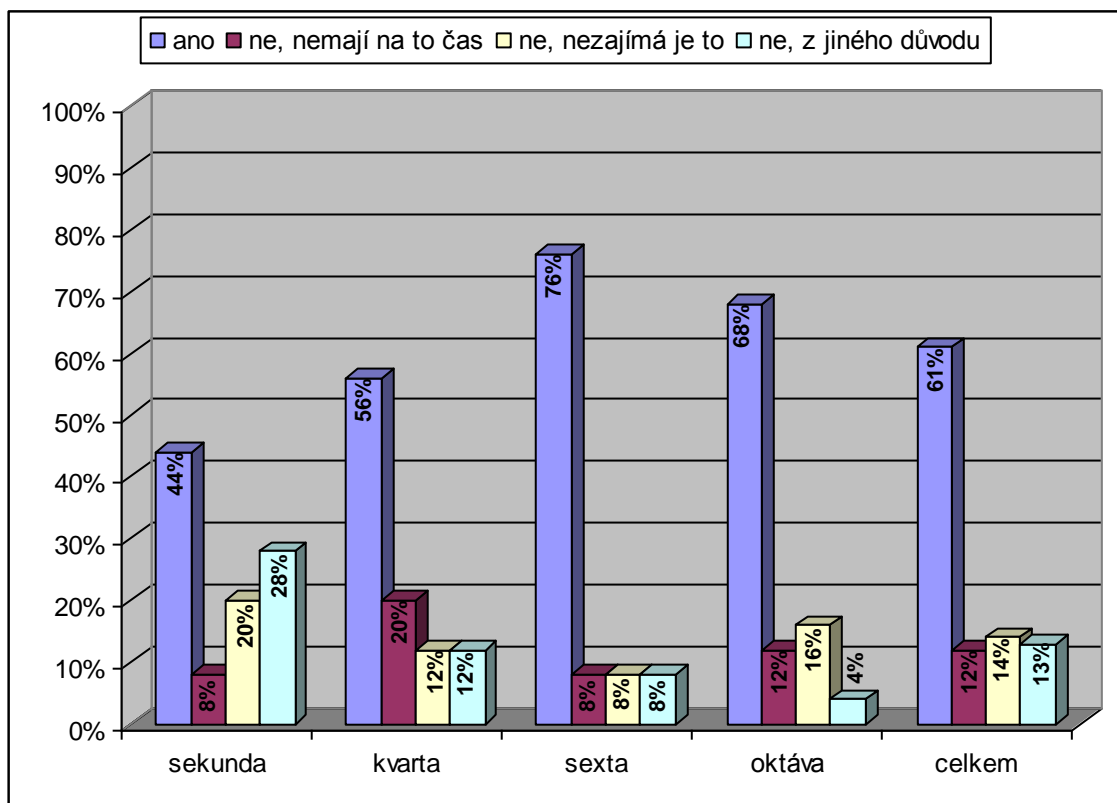
Z dalšího grafu je patrné, že vysedávání u televizních obrazovek současná mládež tolik času nevěnuje. Celkem 31 (tj. 31%) studentů méně než hodinu denně, 40 (tj. 40%) 1 až 2 hodiny, 19 (tj. 19%) studentů 2 až 3 hodiny a 10 (tj. 10%) studentů více než 3 hodiny denně. V sekundě 6 (tj. 24%) méně než hodinu, 14 (tj. 56%) 1 až 2 hodiny, 4 (tj. 16%) 2 až 3 hodiny a 1 (tj. 4%) více než 3 hodiny. V kvartě 5 (tj. 20%) méně než hodinu, 13 (tj. 52%) 1 až 2 hodiny, 6 (tj. 24%) 2 až 3 hodiny a 1 (tj. 4%) více než 3 hodiny. V sextě 13 (tj. 52%) méně než hodinu, 7 (tj. 28%) 1 až 2 hodiny, 5 (tj. 20%) 2 až 3 hodiny, nikdo více než 3 hodiny. V oktávě 7 (tj. 28%) méně než hodinu denně, 6 (tj. 24%) 1 až 2 hodiny, 4 (tj. 16%) 2 až 3 hodiny a 8 (tj. 32%) více než 3 hodiny denně.

Otázka č. 13 Zajímají se rodiče o to, jakým způsobem trávíte svůj volný čas?

Tabulka č. 18 Zájem rodičů o způsob trávení volného času respondentů.

	sekunda		kvarta		sexta		oktáva		celkem	
	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost	absolutní četnost	relativní četnost
ano	11	44%	14	56%	19	76%	17	68%	61	61%
ne, nemají na to čas	2	8%	5	20%	2	8%	3	12%	12	12%
ne, nezajímá je to	5	20%	3	12%	2	8%	4	16%	14	14%
ne, z jiného důvodu	7	28%	3	12%	2	8%	1	4%	13	13%
celkem	25	100%	25	100%	25	100%	25	100%	100	100%

Graf č. 14 Zájem rodičů o způsob trávení volného času respondentů.

Poslední graf zobrazuje překvapivé zjištění, že se i v dnešní hektické době rodiče většiny dětí zajímají o to, jak jejich ratolesti tráví svůj volný čas. Celkem 61 (tj. 61%) studentů uvedlo, že rodiče trávení jejich volného času zajímá, 12 (tj. 12%) rodičů na to nemá čas, 14 (tj. 14%) rodičů to nezajímá a 13 (tj. 13%) se jich o trávení volného času svých dětí nezajímá z nějakého jiného důvodu. V sekundě se zajímá 11 (tj. 44%) rodičů,

2 (tj. 8%) nemají čas, 5 (tj. 20%) jich to nezajímá, 7 (tj. 28%) se nezajímá z jiného důvodu. V kvartě se zajímá 14 (tj. 56%) rodičů, 5 (tj. 20%) jich nemá čas, 3 (tj. 12%) to nezajímá, 3 (tj. 12%) se nezajímají z jiného důvodu. V sextě se zajímá největší počet rodičů a to 19 (tj. 76%), 2 (tj. 8%) nemají čas, stejně tolik jich to nezajímá a stejný počet má pro nezáměr jiný důvod. V oktávě se zajímá 17 (tj. 68%) rodičů, 3 (tj. 12%) nemají čas, 4 (tj. 16%) to nezajímá a 1 (tj. 4%) se nezajímá z nějakého jiného důvodu.

7.5 Shrnutí výsledků výzkumu a diskuse k výzkumným předpokladům

Předpoklad č. 1

Předpokládám, že většina dnešní mládeže dává přednost pasivnímu trávení volného času před aktivním.

Na základě zjištěných výsledků, které znázorňují především grafy č. 5, 6, 7 a 8 lze konstatovat, že se daný předpoklad potvrdil. Jak bylo ověřeno na vybraném vzorku respondentů, přestože dnešní mládež nepocituje nedostatek volného času a domnívá se, že tráví volný čas podle svých představ, dává téměř ve třech čtvrtinách případů přednost pasivním formám jeho trávení. Předpoklad č. 1 byl splněn.

Předpoklad č. 2

Předpokládám, že mezi nejčastější volnočasové aktivity současné mládeže patří moderní technologie (počítač, mobilní telefon a televize).

Bohužel, jak je názorně vidět na výše uvedených grafech, většina dnešní mládeže si nedokáže bez moderních technologií svůj volný čas představit. Využívání počítačů, „chytrých“ mobilních telefonů, MP3 přehrávačů, TV a DVD neodmyslitelně patří k jejich současnému životnímu stylu, k jejich nejoblíbenějším volnočasovým aktivitám. Díky počítačům a mobilním telefonům mohou komunikovat a být v neustálém kontaktu se svými kamarády. TV, DVD a MP3 přehrávače jim zase umožňují pohodlně a prakticky bez jakékoli vynaložené námahy a aktivity trávit svůj volný čas. Jak dokazují grafy č. 9, 10, 11, 12 a 13 i tento předpoklad byl výzkumným šetřením na vybraném vzorku respondentů potvrzen. Předpoklad č. 2 byl splněn.

Předpoklad č. 3

Předpokládám, že většina rodičů nejeví zájem o to, jak jejich děti tráví svůj volný čas. Tento předpoklad výzkumné šetření nepotvrdilo. Jak je vidět na grafu č. 19 ani v dnešní hektické době není rodičům způsob trávení volného času jejich ratolestí lhostejný. Předpoklad č. 3 nebyl splněn.

Cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem tráví dnešní mládež volný čas, zda upřednostňuje pasivní volnočasové aktivity před aktivními a zda se rodiče zajímají o způsob trávení volného času svých dětí.

Výzkumné šetření bylo provedeno na studentech gymnázia ve věku 13, 15, 17 a 19 let. Téměř na všechny otázky položené v dotazníku odpovídali studenti všech čtyř ročníků shodně. Menší rozdíly v odpovědích mladších a starších studentů jsou patrné pouze u otázky č. 7 a u otázky č. 11. Z výše uvedeného můžeme vyvodit závěr, že ve způsobu trávení volného času mladších (13 a 15 let) a starších (17 a 19 let) studentů není v dnešní době prakticky žádný rozdíl.

Provedené výzkumné šetření názorně ukázalo, že u převážné části dnešní mládeže převládají pasivní volnočasové aktivity, že si svůj volný čas nedovede představit bez počítače a mobilního telefonu. S těmito společníky tráví současná mládež podstatnou část svého volného času.

Dále můžeme s uspokojením konstatovat, že ani v dnešní době není většině rodičů lhostejné, jak jejich děti tráví svůj volný čas. Pouhý zájem o volný čas svých dětí ale nestačí. Již od útlého dětství je třeba děti správně motivovat a směřovat ke smysluplnému naplnění jejich volného času. Kde jinde mohou děti najít pozitivní vzory, než v rodině. Vzhledem k tomu, že mládež tráví většinu svého volného času ve společnosti vrstevníků a kamarádů, je nezbytná spoluúčast škol a školských zařízení, které mají možnost mládeži nabídnout a zajistit jak vhodný program, tak i vhodné prostory, kde by se mohli scházet. Je zapotřebí mládež zaujmout, nabídnout jí takové aktivity, které pro ni budou přitažlivé a zajímavé. Velkou pozornost bychom přitom měli věnovat mládeži ze sociálně slabších rodin, ve kterých rodiče díky omezeným finančním prostředkům nemohou svým dětem sponzorovat volnočasové aktivity podle jejich představ, což v těchto rodinách zvyšuje riziko vzniku deviantního chování dětí.

ZÁVĚR

V bakalářské práci na téma „ Trávení volného času mládeže ” jsem se zabývala pojmem volný čas, formami jeho trávení, různými pohledy na volný čas, jeho významem, volnočasovými zařízeními, životním stylem, důležitostí rodiny a v neposlední řadě problémovými otázkami využívání volného času.

Způsob trávení volného času nás ovlivňuje po celý život. V každé životní etapě upřednostňujeme jiné formy trávení volného času. Dnešní mládež zcela jistě více tíhne k moderní technice, jako jsou počítače, internet, „chytré“ mobilní telefony, MP3 přehrávače, TV a DVD. V přítomnosti těchto elektronických vymožeností tráví v dnešní době většinu svého volného času. Naopak zájem o aktivní volnočasové aktivity, jako je sport, zájmové kroužky, či pobyt v přírodě, povážlivě klesá.

Ve společnosti dochází ke změně způsobu života, čímž se spolu s celou společností mění i hodnotová orientace mládeže. Hektičnost dnešní doby bezpochyby ovlivňuje nejen mládež, ale i to, jak dokáže využít a jakým způsobem trávit svůj volný čas. Vývoj forem a způsobů trávení volného času je tak obrazem naší společnosti. Při trávení volného času dnes převažuje pasivita, podíl aktivního využívání volného času se neustále snižuje.

Nabízí se otázka, jak bude mládež trávit svůj volný čas v nedaleké budoucnosti, o jaké volnočasové aktivity bude mezi mládeží zájem za pár let. Dá se předpokládat, že díky překotnému rozvoji vědy a techniky se mezi mládeží ještě prohloubí zájem o moderní technologie a převaha pasivních volnočasových aktivit bude ještě zřetelnější. Moderní 3D technologie a virtuální realita nabídnou tak dokonalé zážitky, že bude čím dál obtížnější motivovat mládež k aktivnímu trávení volného času. Všichni si ale budou muset uvědomit, že virtuální svět je možná v některých směrech dokonalejší, ale je a vždy bude pouze kopií světa reálného, a že harmonický rozvoj jedince je bez fyzické a psychické aktivity nemožný. Aby si tohle dokázali mladí lidé uvědomit je a nepochybně zůstane prvotním a nejdůležitějším faktorem ovlivňujícím mládež během dospívání rodina. Vliv rodiny je a vždy bude tím nejdůležitějším pro předávání vzorů chování. V budoucnu nebude stejně jako dnes nejpodstatnější investovat do volnočasových aktivit svých dětí přemíru finančních prostředků, ale především věnovat se dětem tak, aby pocítily lásku a zájem. Pozitivní vliv rodičů, kamarádů

a školy zůstane stejně jako dnes důležitý především u dospívající mládeže, kde působí jako prevence asociálního chování.

Abychom mohli na naše děti působit a vést je k optimálnímu využití volného času, je v první řadě zapotřebí děti chápat, znát jejich sny a touhy, vědět co dělají nejraději a co naopak nesnášejí. Snažit se z jedné strany v maximální možné míře respektovat jejich představy o trávení volného času, z druhé strany se snažit usměrňovat náplň jejich volnočasových aktivit tak, aby byla smysluplná, aby je dokázala nejen zabavit, ale také poučit a posílit. To jsou základní zásady, které platily, platí a nepochybuji o tom, že budou platit i v blízké budoucnosti.

SEZNAM TABULEK:

Tabulka č. 1 Přehled organizací a sdružení pro děti a mládež.

Tabulka č. 2 Psychohygienická pravidla využívání volného času.

Tabulka č. 3 Teorie vzniku sociálních deviací.

Tabulka č. 4 Rozdělení respondentů podle pohlaví.

Tabulka č. 5 Kolik volného času mají dotazovaní respondenti.

Tabulka č. 6 Trávení volného času podle představ respondentů.

Tabulka č. 7 Jak často se nudí dotazovaní respondenti.

Tabulka č. 8 Využití volného času respondenty.

Tabulka č. 9 Zájem respondentů o sport.

Tabulka č. 10 Zájem respondentů o zájmové kroužky.

Tabulka č. 11 Obliba uvedených volnočasových aktivit mezi respondenty.

Tabulka č. 12 Poměr pasivní a aktivní formy trávení volného času.

Tabulka č. 13 Nepostradatelnost počítače („ chytrého mobilního telefonu ”) pro trávení volného času respondentů.

Tabulka č. 14 Způsoby využívání počítače ve volném čase respondentů.

Tabulka č. 15 Obliba sociálních sítí mezi respondenty.

Tabulka č. 16 Čas strávený respondenty na sociálních sítích.

Tabulka č. 17 Čas strávený respondenty na sledování TV, DVD a pořadů na počítači.

Tabulka č. 18 Zájem rodičů o způsob trávení volného času respondentů.

SEZNAM GRAFŮ:

Graf č. 1 Kolik volného času mají dotazovaní respondenti.

Graf č. 2 Trávení volného času podle představ respondentů.

Graf č. 3 Jak často se nudí dotazovaní respondenti.

Graf č. 4 Využití volného času respondenty.

Graf č. 5 Zájem respondentů o sport.

Graf č. 6 Zájem respondentů o zájmové kroužky.

Graf č. 7 Obliba uvedených volnočasových aktivit mezi respondenty.

Graf č. 8 Poměr pasivní a aktivní formy trávení volného času.

Graf č. 9 Nepostradatelnost počítače („chytrého mobilního telefonu“) pro trávení volného času respondentů.

Graf č. 10 Způsoby využívání počítače ve volném čase respondentů.

Graf č. 11 Obliba sociálních sítí mezi respondenty.

Graf č. 12 Čas strávený respondenty na sociálních sítích.

Graf č. 13 Čas strávený respondenty sledováním TV, DVD a pořadů na počítači.

Graf č. 14 Zájem rodičů o způsob trávení volného času respondentů.

SEZNAM ZKRATEK:

atd. – a tak dále

č. – číslo

ČSM – Český svaz mládeže

Dr. – doktor

kol. – kolektiv

MŠMT – Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

PO – pionýrská organizace

tj. – to je

s. - strana

ZŠ – základní škola

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- ČECH, T. *Výchova a volný čas*; In: Socilia 2000, Sborník Hradec Králové, Gaudeamus, 2000. 215 s. ISBN 80 – 7041 – 760 – 9
- ČINČERA, J.; KAPLÁNEK, M.; SÝKORA, J. (ed). *Tři cesty k pedagogice volného času*. Tribun EU, 2009. 129 s. ISBN 978 – 80 – 7399 – 611 – 6
- Encyklopedie Diderot*. III: díl, nakladatelský dům OP, 1997. 740 s. ISBN 80 – 85841 – 35 – 5
- Encyklopedie Diderot*. IV. díl, nakladatelský dům OP, 1998. 717 s. ISBN 80 – 85841 – 37 – 1
- FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Grada publishing, 2009. 224s. ISBN 978 – 80 – 247 – 2781 - 3
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Grada publishing, 2007. 278 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 1168 – 3
- HELUS, Z. *Úvod do sociální psychologie*. Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, 2001. 194 s. ISBN 80 – 7290 – 054 - 4
- HITNAUS, L. *Člověk a rodina: smysl a funkce rodiny*. Jihočeská univerzita České Budějovice, Zdravotně sociální fakulta, 1998. 83 s. ISBN 80 – 7040 – 315 – 2
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80 – 7178 – 927 - 5
- HORSKÁ, P. a kol. *Dětství, rodina a stáří v dějinách Evropy*. Praha: Panorama, 1990. 474 s. ISBN 80 – 7038 – 011 – X
- HLADÍLEK, M. *Sociálně patologické jevy a výchova*. Vysoká škola Jana Amose Komenského, Praha, 2004. 30s. (studijní text pro studenty VŠJAK)
- KAPLÁNEK, M. *Výchova a volný čas*. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase, Jihočeská univerzita České Budějovice, 2006. 89 s. ISBN 80 – 7040 – 849 – 9
- KOZÁKOVÁ, Z. *Praha – pohyb – Sokol*. Česká obec sokolská, 1998. 135 s.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978 - 80 – 7367 – 383 – 3
- KRAUS, B.; POLÁČKOÁ, V. et al. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. 199 s. ISBN 80 – 7315 – 004 – 2

- KREJČÍ, M. *Výchova ke zdraví*. České Budějovice, Pedagogická fakulta JU, 2001, (studijní text pro studenty oboru VKZ, nepublikováno)
- KŘÍŽ, J. *Duševní poruchy a poruchy chování u dětí a mladistvých*, Jihočeská univerzita, České Budějovice, Zdravotně sociální fakulta, 2000. 155 s. ISBN 80 – 7040 – 386 – 1
- MAŇÁK, J. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno, 1994. 125 s. ISBN 80 – 210 – 1031 - 2
- MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Grada publishing, 2009. 152 s. ISBN 978 – 80 – 247 – 2310 - 5
- MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. 143 s. ISBN 80 – 7178 – 085 – 5
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevládní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. 98 s. ISBN 80 – 85282 – 83 – 6
- MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Avicem, 1986. 335 s. ISBN 08 – 011 - 86
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako vztahová síť*. Praha: Slon, studijní texty, 1993. 161 s. ISBN 80 – 901424 – 7 – 8
- MOŽNÝ, I. *Moderní rodina*. Blok, 1990. 184 s. ISBN 80 – 7029 – 018 – 8
- NEŠPOR, K. *Středoškoláci o drogách, alkoholu, kouření a lepších věcech*. Praha: Portál, 1995. 128 s. ISBN 80 – 7178 – 086 – 3
- NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Praha: Paido, 2002. 119 s. ISBN 80 – 7315 – 12 – 3
- PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 1999. 232 s. ISBN 80 – 7178 – 295 – 5
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 1997. 108 s. ISBN 80 – 85866 – 23 – 4
- POKORNÝ, V.; TELCOVÁ, J. ; TOMKO, A. *Patologické závislosti*. Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, Brno, 2002. 194 s. ISBN 80 – 86568 – 02 – 04
- PRAVIDLA ČESKÉHO PRAVOPISU, Praha: Academia, 2000. 391 s. ISBN 80 – 200 – 0475 - 0
- PRESL, J. , *Drogová závislost: může být ohroženo i Vaše dítě?* Praha: Maxdorf, 1994. 88 s. ISBN 80 – 85800 – 18 - 7
- PROKEŠOVÁ, M. *Volný čas a co s ním?*. Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, Ostrava, 2004. 43 s. (studijní text pro studenty PVČ)
- PŘADKA, M. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno, 2002. 95 s. ISBN 80 – 210 – 2033 – 4

- ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80 – 85931 – 48 – 6
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč, 2000. 293 s. ISBN 80 – 7229 – 042 – 8
- SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Svoboda servis, 2004. 240 s. ISBN 80 – 86320 – 33 – 2
- SKALKOVÁ, J. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SNP, 1983. 208 s.
- SPOUSTA, V. aj. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno, 1996. 40 s. ISBN 80 – 210 – 1274 – 9
- SPOUSTA, V. et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno, 1996. 82 s. ISBN 80 – 210 – 1275 – 7
- SPOUSTA, V. et al. *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, Brno, 1994. 183 s. ISBN 80 – 210 – 1007 – X
- SINGLY, F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80 – 7178 – 249 – 1
- SOCHŮREK, J. *Úvod do sociální patologie*. Technická univerzita v Liberci, Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická, 2009. 183 s. ISBN 978 – 80 – 7372 – 448 – 1
- STŘELEČEK, S. *Kapitoly z teorie a metody výchovy I*. Brno: Paido, 1998. 189 s. ISBN 80 – 85931 – 61 – 3
- VYKOPALOVÁ, H. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 154 s. ISBN 80 – 244 – 0337 – 4
- VALIŠOVÁ, A. *Asertivita v rodině*. Praha, 1992. 156 s. ISBN 80 – 85467 – 02 – X
- VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. 175 s. ISBN 80 – 901737 – 9 – 9
- VESELÁ, J. *Jak ve volném čase? I. díl*. Vysoká škola pedagogická v Hradci Králové, Gaudeamus, 1997. 121 s. ISBN 80 – 7041 – 146 – 5
- VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. (ed). *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál, 1998. 260 s. ISBN 80 – 7178 – 269 – 6

OSTATNÍ ZDROJE:

Volný čas a prevence u dětí a mládeže, MŠMT, 2002, 48 s.

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 – 2013, MŠMT, 30 s.

Moje rodina, 6. ročník, březen 2011, 78 s.

Informatorium 3 – 8, č. 10/2007, 31 s.

Informatorium 3 – 8, č. 2/2011, 31 s.

(www.gymkc.cz)

PŘÍLOHY:

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Dotazník

DOTAZNÍK

Milí studenti,

dovoluji si Vás poprosit o anonymní vyplnění tohoto dotazníku. Získané údaje budou použity pouze pro mou bakalářskou práci, u které jsem si zvolila téma: Trávení volného času mládeže.

Prosím o odpověď na všechny otázky, pokud není uvedeno jinak, označte pouze jednu odpověď. Předem Vám děkuji za spolupráci, za Vaši otevřenost a upřímnost při vyplňování dotazníku.

B. Buřičová, studentka PF JČU v Českých Budějovicích, obor sociální pedagogika.

Vaše odpovědi, prosím zakroužkujte.

1. Jakého jste pohlaví?

- a) chlapec
- b) dívka

2. Myslíte si, že máte dostatek volného času?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

3. Trávíte volný čas podle svých představ?

- a) ano
- b) ne

4. Nudíte se často?

- a) ano
- b) ne

5. K čemu převážně využíváte svůj volný čas?

- a) k odpočinku
- b) ke svým zálibám
- c) k obojímu

6. Věnujete se ve svém volném čase nějakému sportu?

- a) ano, pravidelně
- b) ne, vůbec
- c) občas

7. Navštěvujete nějaký zájmový kroužek?

- a) ano, pravidelně
- b) ne, vůbec
- c) občas

8. Jakým z uvedených volnočasových aktivit se věnujete nejvíce?

(u této otázky můžete zakroužkovat více odpovědí)

a) sportu	g), počítači, mobilnímu telefonu
b) výletům	h) sledování televize, DVD
c) hře na hudební nástroj, zpěvu, divadlu	i) setkávání se s kamarády
d) návštěvám kina, divadla	j) vysedávání v restauracích
e) dalšímu vzdělávání	
f) četbě knih	

9. Obejdete se při trávení svého volného času bez počítače („chytrého“ mobilního telefonu)?

- a) ano
- b) jen těžko
- c) ne

10. K čemu převážně používáte ve svém volném čase počítač („chytrý“ mobilní telefon)?

(u této otázky můžete zakroužkovat více odpovědí)

- a) jako zdroj informací
- b) k dalšímu vzdělávání
- c) ke komunikaci
- d) ke hrám
- e) ke sledování oblíbených pořadů, filmů, sportovních přenosů , k poslechu hudby

11. Trávíte část svého volného času na některé ze sociálních sítí (Facebook, Twitter atd.)?

- a) ano, pravidelně – kolik hodin denně:
- b) ne, vůbec
- c) občas

12. Kolik hodin denně strávíte sledováním TV, DVD, pořadů na počítači?

- a) méně než 1 hodinu
- b) 1 až 2 hodiny
- c) 2 až 3 hodiny
- d) více než 3 hodiny

13. Zajímají se rodiče o to, jakým způsobem trávíte svůj volný čas?

- a) ano
- b) ne, nemají na to čas
- c) ne, nezajímá je to
- d) ne, z jiného důvodu